

Omar Khajjám

A MULANDÓSÁG MÁMORA

Száz rubái 14 magyar műfordító 268 magyar változatában

Válogatta: Steinert Ágota

1

Ébredj! A csillagok fénylő sora
a hajnalpírral most szalad tova
s a Szultán turbánforgóján a fény
villog, miként a szikrázó kova.

- *Sziklay Andor*

Ébredj! Fölgyújtva az Ég sátorát
szétverte az Éj Csillagtáborát
a Nap, s Kelet Vadásza szórja már
a Szultán Tornyára nyílzáporát.

- *Szabó Lőrinc*

2

Midőn tavasz napja ragyog fenn az égen,
bort és forró ajkat nyujt felém a szépem, -
nevezzen akárki hitetlen kutyának,
ha az Éden akkor eszembe jut nékem...

- *Baktay Ervin*

Fűbe fekszem tavasszal egy hurival
és kancsómból élvezet ad a borital;
a világ hadd mondjon bármit én reám,
kutya legyek, ha vágyom a menny után.

- *Erődi Harrach Béla*

3

Ciprus-gyönyörűddel ha a kedved telik épp,
bort meg ne tagadj, s áldd, hogy a rózsád teli-szép.
Mert, ím, a halál jó, keze szikkaszt, keze tép,
fogysz, bor. S hol a rózsá-köntös élet? Tova, rég.

- *Tandori Dezső*

4

Kakasszó harsant át a Reggelen
s bekopogtak: „Hé! nyitni odabenn!
Nincs sok időnk, s ha egyszer elmegyünk,
nem jövünk vissza többé sohasem.”

- *Szabó Lőrinc*

A kocsmá zárva. Száz borissza vár
előtte reggel. Mikor nyitnak már?
Siess, kocsmáros, az élet rövid:
ki egyszer elmegy, nem tér vissza már.
- *Faludy György*

A kakas éppen nagyot kukorint
s a pincénél kiáltnak odakint:
„Nyiss ajtót! Megjövénk! Időnk rövid
s ha távozunk, sosem jövünk megint!”
- *Sziklay Andor*

Hajnal hasad és a kocsmá már nyitva áll,
hang szól: Hívek, jertek, az idő tovaszáll!
Igyatok! Oly gyorsan fogy az Élet kelyhe,
s a végső pohárban bús Halál ürme vár!
- *Baktay Ervin*

A kocsmából reggel egy hang így kiált:
víg cimborák, deli ifjak ide hát.
Töltsétek meg ezt a kancsót s igyatok,
mielőtt még nem telik le sorsotok!
- *Erődi Harrach Béla*

5

A legszebb és legdúsabb illatot
Lehellő piros rózsa nyílik ott,
Ahol a száraz avart trágyaként
Egy bukott caesar vére áztatott.
- *Abet Ádám*

Azt hiszem, csak holt királyok pora
fölött ég így a rózsa bíbora
s egy kékszemű lány hamván születik
minden jácint és minden ibolya.
- *Szabó Lőrinc*

Én úgy hiszem: ez égő rózsahad
régvult királyok hamvából fakad
és minden kerti jácintnak tövén
egy valamikor drága fő rohad.
- *Sziklay Andor*

Tulipán bíborát, mely az égre nevet,
szultánok véréből szívták a gyökerek,
s kedves női orcák szépséglencséiből
megannyi illatos, piciny ibolya lett.
- *Hegyi Endre*

6

Nem lesz rózsá s harmat, mi fürössze, ha nem leszek.
Nem lesz piros bor, piros ajak se, he nem leszek.
Nem lesz hajnal, se alkony, se kín, se öröm -
Hát kiből álljon mindez össze, ha nem leszek?

- *Képes Géza*

7

E korsó, akár én, szerelmes ifjú volt,
kedvese hajfűrtje szelíden ráomlott,
s e hűsen ívelő korsófűl - karjaként
kígyózott, amikor valakit átkarolt.

- *Hegyí Endre*

Lásd, itt ez a korsó - szerető volt, ahogy én,
egy szívbeli hölgyért epedő - volt, ahogy én;
jámbor füle egykor - bizony ám! - hű kar volt,
kedves csoda-testét ölelő volt, ahogy én.

- *Tandori Dezső*

Korsóm, mint én, kéjben fogantatott
s egy asszony rá hajfűrt-láncot rakott.
Nyaka nem nyak volt, hanem buja kéz,
mely sok kecses nyakat simogatott.

- *Sziklay Andor*

8

Siralom a szívnek, ha heve nincsen,
ha sóvárgása, gyötrő tüze nincsen.
Szerelem nélkül záruló napodnál
eltékoztaltabb nap részedre nincsen.

- *Weöres Sándor*

Mit ér a szív, ha elkorhadt belül,
ha szenvedélytől többé nem hevül?
Mit ér napod egyetlen perce is,
ha a szerelem lopva elkerül?

- *Sziklay Andor*

9

Felleg fut a rét egére, hull könnye - zokog;
jó orgonaszín borod siratván, gomolyog;
és itt ez a rét, hol ma körülnézel még -
egy év se talán, s fűvével éleszti porod.

- *Tandori Dezső*

10

Nézd, hogy nevet a nyíló Rózsa rád!
„Sietek élni” - mondja - „szép Világ,
mert selyem erszényem fölhasad és
a kert Sarába önti Aranyát!”

- *Szabó Lőrinc*

A rózsát nézd, mely itt virít, körül.
„Mosolygok”, így szól, „és a föld örül,
Bimbómnak zárja pattan hirtelen
és pazar kincse szertepöndörül”.

- *Sziklay Andor*

Tekintsd a kertben nyíló rózsafát,
Mint szórja széjjel arany himporát.
Levél, szírom, mosolyg; aztán lehull
Körülte talajt gazdagítani át.

- *Abet Ádám*

11

Bort iszom, mint fűzfa gyökere tiszta vizet.
Allah nagy. Ő mindent tud. És én ebben hiszek.
Mikor megteremtett, már tudta, hogy inni fogok.
Hát iszom. A Mindentudót megcáfolni - minek?

- *Képes Géza*

Bort iszom s a bölcs, miként én, belátja.
Hogy az isten, ha iszunk is, nem bánja.
Tudta isten, hogy én leszek borivó.
Ha nem iszom, tudatlan a bölcs tudó.

- *Erődi Harrach Béla*

12

Ébredsz, örök égi Nap kel - égő vágy öl.
Rét szép madarát vered fel - égő vágy öl.
Az nem szerelem, ha jajszavad szól szerte:
meghalsz, a szíved néma jel - égő vágy öl.
- *Tandori Dezső*

13

Ó, jaj be kár, hogy Rózsa és Tavasz
elmúl s az ifjúság csak egy arasz,
a fülemile elhallgat a fán
s hogy mindez így van - ah, miért van az?
- *Sziklay Andor*

Viszik tűnő rózsái a Tavaszt!
Zárul a könyv, zár sok édes panaszt!
S hogy a bokrok közt zengő Csalogány
honnán s hova szállt - ah, ki tudja azt!
- *Szabó Lőrinc*

Oh, hogy rózsával tavasznak is vége!
Oh, hogy ifjúság édes költeménye
Pacsirtaként, szólamát eldalolván
Tova röpül az ismeretlenségbe!
- *Abet Ádám*

14

Eltűnsz, de a bánat izzva pusztít minket,
árvult kezem álom ruhaujján csünghet,
Szív pusztul ezer, ha nem vagy itt, hű közelén.
Megjössz? Sok ezer, ki halni kész, ó, érted.
- *Tandori Dezső*

15

Mint medrében a víz, sivatagban a szél:
Életemből egy nap megint a semmibe tér.
Két nap van, melynek gondja hozzám sose ér:
A nap, mely nem jött el s nap, mely véget ér.
- *Képes Géza*

Akár szél a pusztán s medrükben gyöngyhabok,
hullámban száguldnak tova a gyors napok.
Menjenek! Kettőt nem sirattam soha meg:
azt, mely már elment, s az érkező holnapot.

- *Hegyi Endre*

Mint a víz a folyóban és a szél a pusztában
Ismét egy nap az életünkből elmúlt
Amíg élek két napnak a bánatát nem eszem
A napét, mely nem jött meg és a napét, mely elmúlt

- *Antalffy Endre*

16

A sokezer fűszál vízmosta partokon
kinek az ajkából szökkent szárba vajon?
Áhitattal lépkedj, gyökereik földje
tulipánorcájú leány volt egykoron.

- *Hegyi Endre*

Partján a folyónak ha akárhol sarjad a fű,
Mondod: egy angyali lény ajakából sarjad a fű.
Lábad a pázsitra te rossz szándékkal le ne tedd:
Ott egy tulipánarcu porából sarjad a fű.

- *Képes Géza*

E vízhatárolt üde legelő
fűvén csinján heverj, könyökelő,
lágyan hajolj rá, mert - ki tudja vajh'?' -
tán egykor édes szájából nyúl elő.

- *Sziklay Andor*

S ez az ujjöld Fű, mely itt a Patak
Ajkának oly gyöngéd Csókokat ad,
s amelyre dőlünk - puhán dőlj reá:
ki tudja, mily szép Ajkakból fakad!

- *Szabó Lőrinc*

17

A mindenség titkát hiába üztem,
még fix pontot sem találtam az űrben,
csak egy gyöngyöt a tudás tengerében,
az is eltört, mikor cénára fűztem.

- *Faludy György*

A Lét: tenger. Sötétségből fakad.
A Föld: hamisgyöngy. Színe sem marad,
tudás-zsinórra fűzve megreped -
a Végvalót megtudnod nem szabad.
- *Sziklay Andor*

18

Vágyam köt egy archoz, ó, e rózsarchoz,
csuklóm a kupához, vele sok jó borhoz;
minden gyönyör itt e földön - osztályrészem,
míg nem köt a sorsom, omló hitvány porhoz.
- *Tandori Dezső*

19

Szép is vagyok és illatos, ámul, aki néz.
Ciprusderekam és tulipánarcom ígéz:
Mégsem derült ki, hogy itt e vidám élet ölen
Mért diszített így fel az örök égi művész.
- *Képes Géza*

Termetem szép sudár, arcom, mint tulipán,
színesen pompázom s illatozom buján,
máig sem derült ki, ennyi ékességet
miért is pazarolt a Nagy Festő reám.
- *Hegyi Endre*

Formám, színem lehet bármily finom,
termetem cédrus, arcom mint szírom:
mért pingált így a Nagy Píktor, ha csak
por-kép leszek? Felfogni nem bírom.
- *Sziklay Andor*

Bár arcom szép és kellemes illatom,
Tulipán arc, sugár ciprus alakom:
Még sem tudom, hogy szobrászom engemet
E siralom-földre miért is teremtet?
- *Erődi Harrach Béla*

20

A víz hulláma - azt se tudja, mért -
csak fut, szalad, sehonnan, semmiért,
a szél meg szárnyal föl, a semmibe,
sehonnan - s az egészből mitsem ért.
- *Sziklay Andor*

Jöttem, mint elfutó hab, lenge lélek;
honnan? ki tudja! Tengve-lengve élek;
miért? ne kérdd! S mint könnyű szél a pusztán,
eltávozom, nem tudva: merre térek.

- *Szabó Lőrinc*

Vagyunk. Honnan? Miért? Nem értve meg -
Megannyi folydogáló csermelyek.
Nem tudva célt; mint pusztáinkon át
A szellő tengve, lengve, elmegyek.

- *Abet Ádám*

21

A menny kerek, rozzant fedél szegény
fejünk felett. Alatta nincs remény.
Ne hívd az eget! Tehetetlenül
forog az űrben, akár te meg én.

- *Faludy György*

22

Khajjám, ha bortól részeg vagy, légy víg!
Tulipánarcú mellett vagy: légy víg!
A világ dolgának vége: a semmi.
Képzeld, hogy nem vagy. De mert vagy: légy víg.

- *Képes Géza*

Ha bortól részegedsz meg, Khajjám, ó örülj,
holdarcú kedvesed, ha veled van, örülj,
a pusztulás szája gyilkosan fenyeget,
s ha torkában is vagy, hogy mégis vagy, örülj!

- *Hegyi Endre*

23

Bort tölts! ha e drága nedv igaz létre derít,
bár másnap a fő fáj, vagy az émely leterít.
Add serlegem! Ó, az élet annyit keserít,
s mind csalfa való a színe. Illan - mese, hidd.

- *Tandori Dezső*

24

Tetőm alatt a gyönyör él velem,
mivel túladtam meddő nejemen
a Ráción, s éjjel díványomon
a Szőlő Lányával szeretkezem.

- *Faludy György*

Az ezer-akós hordót keresem,
borának szárnyán szállnék sebesen,
szétválasztanám a Vallást és az Észet
s a Bor Leánya lenne hitvesem.

- *Sziklay Andor*

Barátaim, jókedvem van nagyon,
egész Házam megint Lakodalom:
elhagytam az Észet, a meddő Banyát,
s a Szőlő Lánya az új Asszonyom.

- *Szabó Lőrinc*

Egy jó bánat-ölő kupára válasz létem,
kétszer feleannyi bor vállalja mentségem;
háromszor a *válni* szóra tűnj ész s vallás!
Szőlők buja lányát feleségül kérem.

- *Tandori Dezső*

Kitöltöm egy men pohárba óborom.
S megelégszem, ha két kortyra kiiszom.
Elválllok az ész- s vallástól háromszor.
S nőm leszen a gerezd lánya, a jó bor.

- *Erődi Harrach Béla*

25

Hold-arc, vele bor s rózsza, patakpart - gyönyörű,
sorsom, ha ilyennel áld, a lét nem keserű.
Míg csak leszek, és üdvömet élem derekul:
bort nékem! a bor vélem az üdv és a derű.

- *Tandori Dezső*

26

Ki az, aki soha nem vétkezett, mondd!
Ki kerülheti el itt a vétkeket, mondd!
Rosszat teszek s te hogy büntess, rosszat teszel nekem -
Nem ugyanazt teszed, mit én teszek, mondd?

- *Képes Géza*

Ember vajon élne, hogy ne vétkezne? Felelj.
Ember, hogy a teste-lelke ép lenne? Felelj.
Vétettem; ezért válaszul, épp így magad is -
köztünk a különbözőség ezért lenne? Felelj.

- *Tandori Dezső*

E földön, mondd, ugyan ki nem vétkezett?
Nem képzelek büntől tiszta életet.
Ha vétkeket te gonosszal bünteted,
Mi különbség van köztem és közötted?

- *Erődi Harrach Béla*

27

Magammal harcot vívok. Mit tehetnék?
Tettemért kínban rívok. Mit tehetnék?
Tán irgalmaddal ajándékozol majd,
mégis szégyentől sírok. Mit tehetnék?

- *Weöres Sándor*

28

Rozzant csapszék csupán ez a tágas világ,
éj és nappal őrzi két keskeny ajtaját;
benn dáridó zajlik, a kocsma kedvre hív:
alatta csont porlad, künn a sakál kiált.

- *Baktay Ervin*

Gondold csak el: e Karavánszerájt,
melynek ajtai Napok s Éjszakák,
hány dicső Szultán lakta már meg, és
ha Perce ütött, hogy ment mind tovább!

- *Szabó Lőrinc*

Mit világnak hívnak: vén karavánszeráj,
amelybe megtér a hajnalpír, esthomály.
Száz Dzsámsídtól maradt vigadó sokaság,
száz Báhrám széke, mely uruknak készen áll.

- *Hegyi Endre*

Ihol e rozzant karavánszeráj:
éj és nap nyitva; nem is egy király
vendége volt, ám egy-két óra telt
s elszállt az úr, mint röpködő sirály.

- *Sziklay Andor*

Ó, vén karavánszeráj, világnak hívnak;
tarkállsz, csuda lő, nap neved, árnyak hívnak;
állsz, dúska mulatság, mit ezer Dzsamsíd hagy,
Behrán-kerevet, mit égi másnak hívnak.

- *Tandori Dezső*

29

Egy alak hetykén előlép, hogy: én vagyok, én!
Szájál, így jut előrébb, hogy: én vagyok én!
Mohó terve már-már sikerül, de hirtelen
Sarokból a halál előlép, hogy: én vagyok, én.

- *Képes Géza*

Elém áll valaki s azt mondja: én vagyok.
Kincsekkel, arannyal jön és szól: én vagyok.
S mikoron vágyai teljesülhetnének,
a halál ott terem s azt mondja: én vagyok.

- *Hegyi Endre*

Van, lásd, aki célhoz érve szól: „Ez vagyok én.”
Jön más, csuda kincsek vele, szól: „Ez vagyok én!”
Aztán, ha gyümölcse végre dús és érett,
lesből a Halál kilépve szól: „Ez vagyok - én.”

- *Tandori Dezső*

30

Álmodból serkenj fel - itt a bor: igyunk!
Mielőtt az idő megtipor, igyunk!
Hirtelen szólít el majd az irígy ég:
Nem hagy időt, hogy egy utolsót igyunk.

- *Képes Géza*

31

Jöttem - sohasem volt hasznom e föld kerekén?
És hogyha megyek, a földre másként süt a fény?
Semmit se fog ám hallani arról a fülem,
Hogy hát minek is jöttem ide s mentem el én.

- *Képes Géza*

Jöttömmel a világ mit sem gazdagodott,
s pompája halálom után se lesz nagyobb,
meg tudná-e nekem valaki mondani,
rövid életemnek, ó, mi értelme volt?

- *Hegyi Endre*

A Menny éntőlem jobban nem ragyog
s miattam nem lesz kisebb, vagy nagyobb.
Nem tudja senki, mi értelme van,
hogymegyek majd s hogymost itt vagyok.

- *Sziklay Andor*

Abból, hogymegyek földre jöttem, az égnek haszna nem volt.
Attól, hogymegyek majd, nem lesz dicsőbb a mennybolt.
És két fülem embertől ezt soha meg nem hallja,
Hogymegyek jövés-menésben micsoda értelem volt?

- *Csillik Bertalan*

Hogymegyek a világra, mi haszna?
Nem hiszem, hogymegyek távozásom fényt hozna.
Senkitől sem hallottam még fülemmel,
Miképpen, hogymegyek s miképpen megyek el.

- *Erődi Harrach Béla*

32

Most itt ülök s iszom; ha megyek,
musttal mossátok meg holttestemet,
szőlőlevélbe csomagoljatok
s a kocsmakert mellé temessetek.

- *Faludy György*

Legyen akárki, aki eltemet,
de borral mossa le a testemet
és kerti sírba tégyen, ám előbb
vesse rám szőlőlevél-leplemet.

- *Sziklay Andor*

Bor mossa, ne víz a testemet holtom után!
Bor és kupa szánja vesztetem, holtom után.
Jön majd az ítélet, és ha vágysz látni talán:
a kocsmakert porában, ott kutass csontom után.

- *Képes Géza*

Holtan csak a tiszta borba fürdessetek ám!
Sírál, ha sirattok: „Ittas!” - hirdessetek ám.
Feltámadok egyszer - ó, de szomjas leszek ám:
„Kocsmába!” Derék társatok ott hempereg ám.

- *Tandori Dezső*

Ha meghalok, ne máglyát gyújts körém;
venyigét s szőlőlombot hints fölém
és testemet borral lemosva rejtse
sírba e szép, illatos kert ölébe!

- *Szabó Lőrinc*

Ha meghalok, locsoljatok le borral,
Ne gyász legyen, csak dal, mi kéjre forral!
S ha ítéletnapon kerestek engem:
Ott leltek elkeverve kocsmaporral.

- *Franyó Zoltán*

Ha meghalok, mossák borral testemet.
S borkancsóból sirjanak gyász-éneket:
S hogyha tán az ítéletkor keresnek.
A korcsmának küszöbénél heverek.

- *Erődi Harrach Béla*

33

Ne hidd, hogy a világtól válni félek,
s hogy lelkeimmel sötétbe szállni félek.
Mind nem riaszt, hisz elpusztulni: törvény.
Mert nem tudtam jó úton járni: félek.

- *Weöres Sándor*

34

Bármennyire az illat, a szín foglya leszel,
Bármennyire a rút vagy a szép bolondja leszel -
Friss forrás, csobogó vagy akár élet vize légy:
Léted végül a föld gyomrába omolva vesz el.

- *Képes Géza*

35

Szellőben veszti köntösét a rózsza,
pedig vidít fülemülét a rózsza.
Üljünk árnyába, hiszen annyiszor már
földből fakadt és földdé lett a rózsza.

- *Weöres Sándor*

Rózsák, ha a szellő jön, a szirmuk levetik,
zengő csalogányok, íme, tolluk levetik;
rózsálljon az árny, hol ülsz, halandó, te szegény:
csontok - tudod, ember? - puha húruk levetik.

- *Tandori Dezső*

No nézd, csak egy szellőcske rezzent s a rózsató fátyla meghasadt;
Kivillanó szépsége láttán a bülbül-szív majd megszakad.
Pihenj meg itt rózsza árnyán... S gondold el: Ez a rózsató
Hány rózsát hullat még a porba, mikor Te por leszel magad.

- *Csillik Bertalan*

Zephir szállt a rózsá felett s kinyílt,
A fülmele mámorában liheg ott;
Menj, pihenj ott, mert a rózsá gyakorta
Jött a földből, s gyakran visszatér oda.
- *Erődi Harrach Béla*

36

Fogd jól kupádat s a lány ujjait,
mert elhervadsz, s nem látnak újra itt:
a sors szele letépi ingedet
és elfűj, mint a rózsá szirmait.
- *Faludy György*

37

Amíg a végzet lesből nyilakat
ereszt beléd, hozasd a poharat,
vagy aranyrúdnak képzeled magad,
kit elásnak, hogy majd kiássanak?
- *Faludy György*

Hozzák a legjobb bort, mely itt terem.
Egy éjjel elhunysz csöndben, hirtelen.
Ne hidd: arany vagy, mely elásható
és feltámadhat egy új ékszeren.
- *Sziklay Andor*

38

Khájjám! A napok nehéz sorától lerogyót
szégyelli a Sors, és soha nem hoz rá jót.
Bort! Sírjon a húr, regélve édes panaszod:
nem kell sok idő, zörögve széthull korsód.
- *Tandori Dezső*

Szégyen s nevetség tárgya az, Khájjám,
ki ül s keserg halandók száz baján.
Bort s hárfaszót ide, míglen kupád
szét nem zúzódik egy kő oldalán!
- *Sziklay Andor*

Hajnal hasad, íme, újra - ébredj, aranyom.
 Jöjj, szóljon a lantod - de elébb hozd a borom!
 Most élj! Mire még már csupa csont-váz csupaszon?
 Jól értsd: aki elmegy így - örökre. Nincs hír, nincs nyom.
 - *Tandori Dezső*

Ébredj, kényeskedő! A hajnal már kopog,
 hárfázni lássalak, iszogatván borod,
 mert, haj, ki itt időz, soká úgysem marad,
 s többé nem tér vissza, ha egyszer távozott.
 - *Hegyí Endre*

Itt a hajnal, kelj fel óh élv forrása,
 Szürcsöld a bort és pendüljön a hárfa.
 Mert nem él majd, ki most álmát alussza.
 S a ki elment, az soha sem jó vissza.
 - *Erődi Harrach Béla*

Rab vagy csak e kapzsiságban. Él - víg kóbor,
 többé sose függj az égi rossztól-jótól;
 bor s kedvesed éji fürtje vígasztaljon -
 ellobban a perc világa, lesz omló por.
 - *Tandori Dezső*

Egy jó Verskötet a Pálmák alatt,
 s Kenyér, kancsó Bor, és ha kobzodat
 megzendítet itt a Vadonban, - óh
 Paradicsom rögtön a Sivatag!
 - *Szabó Lőrinc*

Elbujtat véled a sűrű bokor,
 velünk lesz egy könyv, egy cipó s a bor.
 dalolsz s megládd ám: az Éden maga
 lesz a vadon, a pusztá föld, a por!
 - *Sziklay Andor*

Egy verskötet a lombos ág alatt,
 Kenyér és telt kulacs és ajakad
 Dalával csengő vadonat berek
 Elég mennyország, elég üdvöt ad.
 - *Abet Ádám*

42

Nem kővár a világ, csak sátor-tábor,
sivatagban, hol legfőbb kincs a mámor,
kínod hevét a bor levével oltsad,
míg arcodat föld nem takarja, jámbor.

- *Weöres Sándor*

43

Bábok vagyunk az óriási Sakk
éj - s napmezőin, sok piciny alak,
előre-hátra lépve, míg a Sors
megún, kiüt s a sírba visszarak.

- *Szabó Lőrinc*

A sakktábla kockái: éj és nap.
Bábuk vagyunk a sors keze alatt,
ő játszik velünk, tologat, kiüt
és a sötét dobozba visszarak.

- *Faludy György*

Bábok vagyunk, ez az igazság, sakkfigurák,
A játszmában, mit játszik a sors, csak figurák:
Előre léptet, vissza! megragad, kiemel
S a Semmi dobozába leejt, vak figurát.

- *Képes Géza*

Játszik velünk a sors, játszmája sakk;
Nap és éj tábláján a sok alak
Mozog egy ideig és ha kedve telt,
Egymásután a skatulyába rak.

- *Abet Ádám*

Mindez egy fura sakkjátzsma csupán:
a Sors s az Ember játsszák nagybután,
a Figurák lépnek ide-oda,
majd kiüttetnek egy a más után.

- *Sziklay Andor*

Szenvedéseimnek bár vége-hossza nincs,
s te pompában ragyogsz, mint gőgös drágakincs,
egyik sem állandó, nagy játékos a Sors,
kedvére ad, cserél és visszavesz megint.

- *Hegyi Endre*

Bábok, mi! S a játékos az égnek nagy Ura.
Nem képzelet ez, mind igen élénk a sora.
Eljátsszuk e dróton kicsiny-nagy szerepünk,
s ő - dob dobozába. S mire? Már ő tudja.

- *Tandori Dezső*

A szó szoros értelmeképen, s nem úgy, hasonlat módra csak,
Sakkfigurák vagyunk, akikkel eljátszogat az égi Agg.
S ha megtettük lépéseinket a tarka Élet-sakkmezőn:
Egymás után az ócska tokba: a Nemlételbe visszarak.

- *Csillik Bertalan*

Bábok vagyunk s játszik velünk a nagy ég.
Való biz ez, nemcsak ábránd, nem árnyék.
Valóban a sakk-táblán mi báb vagyunk,
S játszma végén a szekrénybe csukatunk.

- *Erődi Harrach Béla*

44

Bármit hoz a Sors, tűrd csak. A bánat mire jó?
Jár egyre az ég-kerék, a roppant arató.
Csordultig e kelyhet, s ide: hű szomj-oltó.
Megvolt, ami volt. Mi várna? Csobbanj, csobolyó.

- *Tandori Dezső*

45

Kinek megadatott egy kis darab kenyér,
s otthon, hova este nyugodtan hazatér,
s nem kell mást szolgálni, s úrnak se kell lenni:
olyan boldogság ez, mely mindennel felér.

- *Hegyi Endre*

Ha éhedre egy fél cipó elég
s tiédnek tudhatod egy zug felét,
tekintsd boldognak kurta életed,
mert nem vagy úr és mégsem vagy cseléd.

- *Sziklay Andor*

Akinek van itt lenn egy fél kenyere,
S egy kis fészke, hová magát bevegye;
És senkinek sem ura, sem szolgája.
Mondd, legyen víg, mert üdv az ő világa.

- *Erődi Harrach Béla*

Akinek itt ezen a földön egy fél cipója van,
S hogy maga éppen beleférhet: egy házikója van,
Nem kénytelen szolgálni másnak, nem tart mást szolgakép,
Mondd neki: Boldog vagy, barátom!... mert úri módja van.

- *Csillik Bertalan*

Akinek van egy fél kenyere
És van egy hajléka, ahol meghúzza magát
Sem szolgája, sem ura senkinek
Annak mondd: vígan élj, mert a tied ez a szép világ.

- *Antalffy Endre*

46

Markodban mit szorítasz? Csak szél van abban.
Csak töredék minden, mi az ég alatt van.
Gondold meg: ami a világon van, az nincs.
Fontold meg: ami a világon nincs, az van.

- *Képes Géza*

47

Átvillan az Örök Színpadon és
megint a Homály Függönyébe vész,
mely körülömlí a Drámát, mit Ő
maga rendez, játszik és maga néz.

- *Szabó Lőrinc*

Titkát az örökvalónak éljük - s mire van?
Rejtély ez az írás, sose értjük, mire van.
Színmű, hol a függöny épp a lényeg veleje,
felmegy, lemegy, és bár soha nem kérjük - van.

- *Tandori Dezső*

Egy perc - s a Dráma elől már megint
a színfalak mögé lép, aszerint,
hogya' tartja kedve; ő a Rendező,
nézi a Színt, vagy rá se hederint.

- *Sziklay Andor*

Vagyunk, miként drámát előadó
Műalakok - dróton mozgatható -
Egy játékban, mit önkedvére írt
És produkál a színigazgató.

- *Abet Ádám*

Tudod, hogy életedből kirepülsz majd,
 hogy titkok függőnye mögé kerülsz majd.
 Igyál, hisz nem tudod, honnan fakadtál,
 vigadj, hisz nem tudod, hová merülsz majd.

- *Weöres Sándor*

Lélek meg a test elszakad itt lenn s tova mégy.
 Lét titkaink függőnye libben s tova mégy.
 Önts bort, no igyál - azt se tudod, honnan jössz!
 Légy víg, hiszen azt se tudod: innen hova mégy.

- *Képes Géza*

Ha lélek elszáll, máris föléd borul
 a nemlét fátyola, jaj, vigasztalanul,
 ürítsd hát poharad, hisz jöttöd is titok,
 s vigadj, mert nem tudod, hová mész oda túl.

- *Hegyi Endre*

Tudd meg, a lélektől el fogsz válni
 Isten titkainak függőnye mögé kerülsz
 Bort igyál, mert nem tudod honnan jöttél
 Él jöl, mert nem tudod hová mégy

- *Antalffy Endre*

Ó, mit tudom én, Ő mire szánt, csöpp bogarat?
 Vár rám csoda Menny? Pokol? Mi szépség? Iszonyat?
 Bort, jó szeretőt! Zenét! Erdőn víg madarat!
 Kézpénz, mit a menny ád? Hitel ígérete csak.

- *Tandori Dezső*

Egy kézben Koránnal, másban pohárral,
 hol hívővel tartok, hol a pogánnyal.
 Kék kristálygömb magába foglal engem:
 sem hitetlennel, sem mohamedánnal.

- *Weöres Sándor*

Egyik kezemben imakönyv, a másikban pohár.
 Az egyik percben jóra kész, a másikban bűnsóvár.
 E türközkék mennybolt alatt, jaj, már sosem leszek
 Sem megbékélt igazhívó, sem független pogány!

- *Csillik Bertalan*

Jobb kéz a Koránon és a bal kéz a kupán,
járunk hol erények, hol ily-oly bűnök után;
ég türkize - bűnösre se: így néz le reám,
nagy-jó-hite muszlimra se szór fényt igazán.

- *Tandori Dezső*

Egy kezünkben Korán, másban serlegünk,
Így majd tilost, majd jó dolgot cselekszünk.
Ezen azúr gömb alatt mi igazán
Nem vagyunk sem hitetlen, sem muszulmán.

- *Erődi Harrach Béla*

51

Nyilvánosan én sosem mormoltam imát.
Én sose bántam: rólam mit tart a világ.
Nem tudom: van-e igazság, könyörület.
Nem félek: tiszta voltam egy életen át.

- *Képes Géza*

52

Ha testünkből a pusztá lélek elszáll,
testünkre téglá-építményt kapunk már,
s a más testére épülő halomhoz
haló-porunkkal hozzájárulunk már.

- *Weöres Sándor*

Lelkünk, ha a porhüvelynek int s máshova száll,
mások pora lesz a sírja, nincs más, hova száll.
Téglát, ha a kéz vet, így e por holtan is él,
bármerre a föld körén tekints: más - hova száll?

- *Tandori Dezső*

53

E világon ha van egy-két barátod: elég.
A szeretetben követelődő te ne légy!
Ha egy kezet megszorítasz, gondolj arra már,
Hogy egyszer ez a kéz arcul fog ütni még.

- *Képes Géza*

Manapság jó, ha barátod kevés.
A nagyobb magány: kisebb szenvedés.
Barátod előtt szóld az ész szavát
s az eredmény: ellenségeskedés.

- *Sziklay Andor*

54

Ha szemed az ős titkokon átlát - mire mégy?
Ha letéped az igazság fátylát - mire mégy?
Ha tán száz évig éltél már ideleln
S a sors még száz év ráadást ad - mire mégy?
- *Képes Géza*

55

Alakra a korsó, ahogy összeállt, isteni szép.
Eltörni ne merd: kihívod az ivók seregét!
E finom fejet, kezet, mit az alkotó keze gyúrt,
Milyen szerelem szülte s milyen bosszú veri szét?
- *Képes Géza*

Nézd ezt a kupát, hiába volt szép, odalett,
úton hever így, törve - de torz kép! Odalett.
Vándor, sose lépj ilyen cserépre, ne legyints:
ember feje volt. Hiába. Holt rég, odalett.
- *Tandori Dezső*

A korsó, melyben kotyog ó-borom,
megannyi fej és kéz volt egykoron.
Azokból ezt ki formálta s miért?
S ki töri szét egy sötét gyász-toron?
- *Sziklay Andor*

56

Mással ne igyál, csupán a bölcsekkel, bort.
S ifjakkal, az is jó; s csoda szépekkkel, bort.
Próféta ne légy e jelben, ép ésszel igyál,
gyakran, keveset. S ha néha rejtekkkel, bort!
- *Tandori Dezső*

57

Korom nehéz teher. Ezer bajom
gyötör. Derekam is görbe nagyon.
- „Maradj, szép Élet” - nyögöm. Mire ő:
- „Roskadni kezd szállásod. Elhagyom.”
- *Faludy György*

Már hátamat az idő meggörbítette,
Olyan vagyok, kinek nem jó semmi tette.
Indult ki a lélek - mondtam én néki: „Ne menj!”
Szólt: „Mit tegyek? A ház széthull düledezve.”
- *Képes Géza*

58

Mindegy, hogy jól, vagy rosszul megy sorod,
mindegy, Bagdad vagy Balkh az otthonod.
Igyál, mert tüstént menned kell tovább
s a holdat többé látni nem fogod.
- *Sziklay Andor*

Bagdad, vagy Balkh? mindegy, ha már nem élhetsz!
Poharad tele - mindegy: fanyar, vagy édes.
Idd csak borodat, mert utánad a fogyó hold
Még sokszor megtelik - de még ma élvezd!
- *Képes Géza*

Mindegy már Balkh, Nisápur, ha surran már a lelked...
Mindegy: karcos, vagy asszú, ha csurran már a kelyhed...
Igyál!... - Ha nem leszünk már, ne félj, azért a hold
Milljárdszor kélve szállhat, meg újra szállva kelhet.
- *Csillik Bertalan*

Édes? Keserű? Vedd, amit egy életed ad.
Nejsápur-e? Balkh? Csak teletölthesd poharad!
Hónapra a hónap eljön, és napra a nap;
mit tesz ki a perc színésze? Idd hát borodat.
- *Tandori Dezső*

Minden mindegy, mikor itt a Vég ideje,
Bagdadban vagy? Bálhban? ha a mérő tele;
húzz korsódból vígan, régesrég nem leszel,
s hányszor száll még a hold Kháretől Szálch fele!
- *Hegyi Endre*

Lefolyt éltünk, mindegy azért, ha édes, ha keserű.
Kiszáll lelkünk, Nisaburban avagy Belchben egyre jó.
Bort igyál, mert utánam és utánad még sokáig
Járkál a hold le s fel útján egyik ponttól a másig.
- *Erődi Harrach Béla*

Mindegy édes vagy keserű, amikor az élet elmúlt
Mindegy Bagdad vagy Balkh, amikor a kehely megtelt
Bort igyál, mert utánunk sokszor fordul a hónap
Az utolsó napjáról az elsőre és az elsőről az utolsóra
- *Antalffy Endre*

59

Egy részeg ember ballag az utca kövén:
Se hit, se eb-hit, se világ, se égi fény;
Se Allah, se igazság, se törvény, se tudás -
Van még ilyen erő a két világ kerekén?

- *Képes Géza*

60

Meddő a földi Remény; s ha kikel,
a virága is csak múló Siker;
mint Szahara poros arcán a Hó,
tündöklék és - nyom nélkül tűnik el.

- *Szabó Lőrinc*

A Remény: borsó, melyre emberek
szívük teszik - s a falról lepereg.
Vagy hópihe, mely sárrá olvad el,
amint az óra egyet nyekereg.

- *Sziklay Andor*

Az elemekkel, hívem ne perelj!
Minden törekvés csak néhány kehely
A jó nagy balsikerből s majd letűn,
Mint sivatag orcáján hópehely.

- *Abet Ádám*

61

Vígan fogadta a csalogányt a liget,
csillogott a pohár, s a virág nevetett.
Boldog csattogással súgta a fülembe:
csak okosan, hisz nem lesz másik életed.

- *Hegyi Endre*

Részeg fülemüle a kertbe tévedt,
Pohárcsengésre meg a rózsá végett.
Fülembe súgja vígan: Csak mulass!
Elfut és vissza nem fordul az élet!

- *Londesz Elek*

Olvadt rubinod - jó bor. A serleg - bánya.
 Tested kupa, lelked nedűjét kívánja.
 Kristály poharad bor mosolyát kínálja:
 könnycsepp, mely a vért, a tört szívet megváltja.

- *Tandori Dezső*

A bor rubintkő, hordóból veszik;
 kavicsá válik, ha sutra teszik.
 Minden cseppje, bár gyöngyözön kacag,
 egy könnycsepp, melyben vércsepp rejtezik.

- *Sziklay Andor*

Olvadt rubint a bor, fiúk; a bánya: ez a csutora.
 Vagy karcsú lánytest az üveg, és szűzi lelke tűz bora.
 Vagy tán a kristály billikom, melyben a bor pezsegve forr,
 Könnycsepp, s amit magába rejt: egy szív kicsorgott bíbora...

- *Csillik Bertalan*

Korsóból bányásszuk a megolvadt rubint,
 test a pohár, benne a bor vérként kering,
 s mint könnycsepp csillámlik kristálya, amikor
 a kelyhében megbújt szívgyöngye kortyra int.

- *Hegyi Endre*

A bor égő rubintja a hideg
 palack ölét csillogva tölti meg;
 egy régi szultán vére a rubint
 s kristályá fagyott könnye az üveg.

- *Szabó Lőrinc*

Ha kocsmabortól részeg lettem: lettem.
 Ha pogány tűzimádó lettem: lettem.
 S ha minden szent nyáj gyanakodva néz is,
 én: én vagyok, s amilyen lettem: lettem.

- *Weöres Sándor*

Hogyha bortól, szerelemtől részeg vagyok; az vagyok.
 Ha bálványzó, tűzimádó, hitlen vagyok; az vagyok.
 Minden ember okoskodva véleményt mond felettem:
 Mit bánom én; ami vagyok, az vagyok és nevetem.

- *Erődi Harrach Béla*

64

Bort igyál, mert az örökélet benne van.
Mit hívsz az ifjúság örömének: benne van.
Bor csillog, rózsa s a kedves vár - részeg fejjel
Egy percre örülj: egy percben az élet benne van.
- *Képes Géza*

65

Élet, karavánod fura mód nézegetem:
egy perc, s tova már, s a bú beburkolja szemem.
Szágí! mire jó holnapi újjászületés?
Bor védjen! Az éj gyors, tovatűnő kegyelem.
- *Tandori Dezső*

Mint a gyors karaván, látod, az élet rohan el.
Víg pillanat is jön, te meg élvezd: rohan el!
Ó, száqi, ne edd meg ma a holnap gondját,
Inkább a kupát hozd, hisz az éj megy, rohan el.
- *Képes Géza*

Halad az idő, mint a karaván.
De mit bánom, amíg bor az arám,
s az élet illó ámbraillatát
csókolhatom pohárnokom haján!
- *Faludy György*

Karaván az élet s az útja gyötrelem,
Megy, halad. - Pohárnok, maradj híven velem,
Töltsd meg a kupámat kacagás borával
S a közelgő hajnalt ne jelentsd nekem!
- *Baktay Ervin*

Fenségesen vonul az élet-karaván,
csikard ki a perctől, mit szemed-szád kíván.
Pohárnok, ne búsulj mások holnapjáért,
elszáll ez az éj is, hát töltsd meg a kupám!
- *Hegyi Endre*

Gyorsan halad tova a karaván.
Vigadjunk létünk tűnő hajnalán!
Korsót, Száki, s ne bánd, mi vár reád
majd holnap, túl az Élet Nagy Falán.
- *Sziklay Andor*

Furcsán folyik ez az élet, karaván:
Vigyázz, mert a vigság is megy lábnyomán.
Ne törődj te, hogy az utód mit ér el.
Bort igyál és lásd mint telik az éjjel.
- *Erődi Harrach Béla*

Az élet csodálatos karavánja elvonul
Tudd meg, csak egy pillanat az öröm
Száki, mért aggódsz társaid tegnapiáért
Tedd eléjük a serleget, mert az éj múlik
- *Antalffy Endre*

66

Kit a sors e sósivatagba lökött,
Gondot evett, míg a lelke ki nem szökött.
Örülhet, ki hamar kilép e világból -
De még boldogabb, ki világra se jött.
- *Képes Géza*

67

Khajjám a bölcsesség sátrát soká varrta,
Kínok tüze mégis perzselte alatta;
Élte fonalát már eltépte a Végzet,
És bukott adósként a Kufár eladta...
- *Baktay Ervin*

Mikor Chejjam foldozá a bölcsészetnek sátorát,
Beesett a bú kelyhébe s megégeté ott magát.
Jött a párka, ketté vágta sátorának kötelét,
És a vevő semmire sem becsülte az ész művét.
- *Erődi Harrach Béla*

A Sátorcsináló ki sátrát bölcsességgel varta
A gond tűzhelyére esett és nyomban elégett
A sors ollója életének sátorkötelét átvágta
A végzet, az árverési kikiáltó pedig ingyen eladta.
- *Antalffy Endre*

68

Ó, a korsó, melyet az elme istenít,
s folyton érzi ajkán tisztelők csókjait,
alighogy remekbe készül, - a Mestere
úgy földhözvágja, hogy ízzé-porrá törik.
- *Hegyi Endre*

Versengve dicsér a szív s az ész, drága kupa!
Száz csókkal a száj, a kéz becéz, drága kupa!
Ám végül a mester-fazekas, formázód
földhöz csap, ezer darabra mész, drága kupa.

- *Tandori Dezső*

69

Végítélet napján, ha majd felkél a holt,
Megleli ismét, mi sírjában vele volt;
Ha igaz ez, akkor temessetek mellém
Szép fiatal lányt és édes sirázi bort!

- *Baktay Ervin*

70

Bornál agg bölcsre leltem, szám szóra kinyílt:
Ó, mondd meg a távozottakról adsz-e te hírt?
Így szólt: „Önts bort! Mi sem kerüljük ám el a sírt.
Hírt kapni azokról még soha senki se bírt.”

- *Képes Géza*

Kérdeztem a csapszék padján egy öreget:
érdeklődött-e, az elmentekkel mi lett?
Igyál - felelte ő -, mert sokan távoztak,
de róluk mindmáig hír még nem érkezett.

- *Hegyi Endre*

Egy részegnél találtam egy öreget:
Meggérdém, a halottakból vajh mi lett?
Bort igyál, szólt; mert sok ember, miként mi.
Távozott, de még vissza nem jött senki.

- *Erődi Harrach Béla*

71

Ó nagy kegyes Úr, hát kegyed olcsó jutalom?
Üdv kertje kivét, ha bűnösen botladozom?
Úgy jár kegyelem csak, ha a szolgád leszek én?
Így add kegyed: üdvre, bűnre - éljek szabadon!

- *Tandori Dezső*

72

Én bort iszom, s szokásom ellensége
rám szól: „A bort hagyd, mert hit ellensége.”

No ládd, az ellenség vérét kívánom,
én is tudom: bor a hit ellensége.

- *Weöres Sándor*

Bort iszom s a világ kikel ellene.
Mondván, hogy a bor a vallás ellene:
Most, mivel a bor ellen a hit kikel,
Azért iszom, mert ellenvért inni kell.

- *Erődi Harrach Béla*

Bort iszom és ellenségeim balról és jobbról-balról mondják
Ne igyál bort, mert az a vallásnak ellensége
Mikor megtudtam, hogy a bor a vallás ellensége
Istenemre megiszom az ellenség vérét, hisz megengeded

- *Antalffy Endre*

73

Rejtély ez az élet. Nekilódít, megakaszt;
gürcölteti tested, fukarul mérve vigaszt;
még jó, hogy okát nyomozni nem kell, mi nyomaszt:
áldván s belerontón: egy az Isten, tudod azt.

- *Tandori Dezső*

74

Korsó hever itt, s mi benne áll, tiszta a bor:
Tölts hát a kupádba, idd ki. S most rajtam a sor.
Majd ott heverünk a keresztúton mint hamu, por
És már fazekas korsaja lesz a hamuból.

- *Képes Géza*

Korsód emelintsd, barátom, idd jó borodat,
aztán nekem is, no rajta, rögvest ide add:
mert rög leszel és rög én is, aztán mi marad?
Por; gyúrjon a Mester keze korsót, fazekat.

- *Tandori Dezső*

Egy ártalmas csepp sincs korsónkban, szent igaz.
Telt kupával ide hát nekem is adass,
mielőtt útszélre kerülő porunkból
korsót készítené a fürge fazekas.

- *Hegyí Endre*

Ész-rabságunk, kérdem, ugyan meddig megy?
Akár egy nap, akár száz év, nekem egy.
Menj hozz hamar egy kancsó bort és igyál.
Míg porodból a fazekas borkancsókat nem csinál.
- *Erődi Harrach Béla*

75

Fátylán a titoknak sose lát át szem - örülj.
Hány hét a világ, ki tudja! Áldás, nem? Örülj.
Föld éj-szíve csak, mi vár, a szálláshely - örülj.
Bort! Mert az idő keserves. Űzd hát el, örülj.
- *Tandori Dezső*

A Titkok Fátyola mögé embernek nincsen útja.
A Létnék ezt a rendszerét nincs lélek, aki tudja.
A Föld sötét keblén kívül nincs más örök lakásunk...
Igyál!... Ezt a hosszú mesét az élet úgy se' futja.
- *Csillik Bertalan*

76

Rab lelkemet, ó, Uram, ne sújtsd - irgalmazz;
üszkös szívemet tovább ne gyújtsd - irgalmazz.
Lábam se tekintsd túl szigorúan, kérlek:
jó bort keres egyre. Jó, ne nyújtsd - irgalmazz.
- *Tandori Dezső*

77

A próféták s a bölcselők lyukat
beszélnek hasunkba, de szavukat
a szél elhordta. Mi lett övelük?
Egy fél marok por tömi ajkukat.
- *Faludy György*

Hisz mind az a Szent és Bölcs, aki csak
értelmezte a Két Világot,
sutbadobott próféta; szavaik
Gúny játéka, s Por tömi Szájukat.
- *Szabó Lőrinc*

Próféták s szentek nyeglén bökdösik
a Két Világ kapuját. Lökdösik
ide, meg oda egymást s szájukat
a düh véres porával tömdösik.
- *Sziklay Andor*

78

Csukd be a Koránt - gondolkozz szabadon:
nézd az eget, földet - ne kérőddz szavakon!
A szűkölködőnek adj, a bűnösnek bocsáss meg,
Senkit se bánts meg. Mosolyogj a bajon!

- *Képes Géza*

79

Bár alázattal a mecsetbe tértem,
én esküszöm, nem imádkozni tértem:
multkor egy szőnyeget elloptam onnan,
de már elnyűtem: egy újért betértem.

- *Weöres Sándor*

Ha illemből elmentem a mecsetbe.
Imádkozni soh'sem jutott eszembe;
Képmutatás volt az egész ájtatom,
És ezt én ott ezután is folytatom.

- *Erődi Harrach Béla*

80

A rózsá édes illata megéri a túske szúrását
Ha bort iszol, megéri az okádást
A gyümölcs, amitől ezer lélek felüdül
Valld be, megéri a várakozást.

- *Antalffy Endre*

81

Bor nélkül, ím, élni s hinni nem bírok már
S terhet lehajolva vinni nem bírok már.
Ó, drága a perc, midőn a száqi unszol:
„Még egy kupa bort!” de inni sem bírok már.

- *Képes Géza*

82

Nem vagyok borivó; hát aki az, becsmérled?
Álnok vagy! A szót a tette csellel méred.
Büszkén nem iszol - jó. De a bűnös nem a bor:
rabszolga csak, ott, hol úr a gőgöd s vétke!

- *Tandori Dezső*

Barátaim, akikkel a Lét borát ittam,
Elhagytak már régen. Ők kifogtak rajtam;
A Halál kinyújtá a kezét felénk,
A kupát letették és elmentek halkan.

- *Baktay Ervin*

Hol vannak a régi jó barátok? - Mind elmerült.
Közülük itt már egyet se látok: mind elmerült.
Egy bort ittunk az élet lakomáján, de nálam
Két-három körrel előbb berúgott mind s elmerült.

- *Képes Géza*

Hány drága, jó barát volt itt, velem
s veled vendég a roppant Szüreten!
Ittak egy-két kupát s egymásután
átmentek a nagy Csöndbe csöndesen.

- *Szabó Lőrinc*

Az ég forgása felett győzni senki se fog.
Hány embert megevett a föld s még jól se lakott.
El ne bízd magadat, hogy téged meg nem evett:
Kár sürgetni: téged is elnyel majd, jó falatot.

- *Képes Géza*

Hogy kik vagyunk, mufti? Okosabbak mint te.
Bár részegek vagyunk, józanabbak mint te.
Szőlő vérét szívjuk mi, te: emberekét -
Hát ítéld meg, ki a vérszomjasabb! Nem te?

- *Képes Géza*

Ó, mufti, a dolgunk nehezebb, mint a tiéd,
részeg, ha a sorsunk, jelesebb, mint a tiéd;
szőlő, nem is ember adja vérét minekünk,
mondd hát, hogy ügyünk a véresebb, mint a tiéd!

- *Tandori Dezső*

Munkásabbak vagyunk, mint te nagy mufti!
Részegen is okosabbak vagyunk mi.
Te embervért mi szőlővért ürítünk:
Szólj igazat, ki vérengzőbb közöttünk?!

- *Erődi Harrach Béla*

Mióta a Vénusztól meg a Holdtól fényes az ég,
 Jobbat a tiszta bornál nem látott senki se még.
 Bámulom a borárosokat: majd vajon ők
 Annál, amit árulnak, jobbat kapnak-e még?

- *Képes Géza*

Mióta hold és csillag ránk nevet,
 Nem lelhetél a bornál jobb levet.
 A borkereskedő be furcsa ember,
 Hogy jobbat ad el, mint amit vehet.

- *Franyó Zoltán*

Király, mint az égen a Vénusz és a Hold:
 mi múlhatná felül e világon a bort?
 Nem értem az árúst, ki piacra hordja:
 nem kap érte semmi hozzája foghatót.

- *Hegyi Endre*

S bárhogy rászedte a Bor agyamat
 s bárhogy lehúzta is Palástomat,
 nem tudom, hol kap Szőlősgazda csak
 fél-oly Kincset is, mint amilyet ad?

- *Szabó Lőrinc*

Mióta Vénusz és a Hold a mennybolton szalad,
 Nincs dúsabb rubintbánya, mint a boros átalag.
 Úgy el tudom csodálni én a borkereskedőt:
 Hogy mi a szösz jobbat vehet annál, amit elad?!

- *Csillik Bertalan*

Bor, hűtlen voltál hozzám jómagad
 s elloptad tisztesség-kaftánomat.
 Merengek: a bor-árús nem vehet
 féloly értékest sem, mint mit elad.

- *Sziklay Andor*

A mióta fenáll Venus és a hold,
 Ki sem látott becsesebbet, mint a bort;
 Bámulnom kell a bormérőt, biz isten,
 Nem árul ő jobbat, mint a mit veszen.

- *Erődi Harrach Béla*

Amíg a Vénusz és a Hold az égen vannak
 Jobbat a vörösbornál senkise látott
 Csodálom a borárosokat, hogy ők
 Annál jobbat, mint amit eladnak, mit akarnak venni?

- *Antalffy Endre*

87

Tudd, alkud a sorssal oly sivár - légy, aki vagy!
Mámorban a szépekkel igyál - légy, aki vagy.
Mert lásd, aki innen egyszer elmegy, hova megy?
Nem fogsz soha visszatérni már, légy, aki vagy.

- *Tandori Dezső*

88

Boldog, ki a jót keresve élhet szabadon.
Mindig vele isten kegye - élhet szabadon.
S úgy érzi, a percnyi lét az üdv telje maga,
van jó bora, kedves vele, élhet szabadon.

- *Tandori Dezső*

89

A holdvilág kupám fölé hajolt
és ringatódzik benne. Idd a bort,
mert nem lesz ringás, sem bor, ha bedőlt
sírodra süt az ezüst telihold.

- *Faludy György*

Hogy mit hoz a holnap, soha ne puhatold.
Szépségem, holdam, a holdfényben idd a bort,
s vidulva boldogítsd hevülő szívemet,
később már úgyse lel bennünket itt a hold.

- *Hegyi Endre*

A reggel nem tesz melletted hitet,
vidítsd hát éjjel szegény bús szíved.
Igyál a Holdra; sugara örök -
de éj és bor csakis ma a tied.

- *Sziklay Andor*

Ne bízzál, hogy megéred a holnapot;
Vígadj tehát, fejtsd el a bút, bánatot.
Óh hold arcú, piros színű bort igyál:
Mert a hold jár és holnap már nem talál!

- *Erődi Harrach Béla*

Mivel ígérete senkinek sincs a holnapra
Most vidámitd fel ezt a bús szívet
Bort igyál holdfénynél oh kedvesem
Mert a hold még sokszor eljön és bennünket nem talál.

- *Antalffy Endre*

A holdsugarak az éj szoknyáját felhasítják -
 A bornál jobbat úgyse találsz, jó borod idd hát.
 Mért kellene töprengened épp most, hiszen a hold
 Még ezután is sokszor hinti sugarait rád.

- *Képes Géza*

Holdsugár pásztázza az esték köntösét,
 az ivásnak jobbkor nem ejtheted szerét.
 Igyál és ne töprengj, a holdfény megtalál
 bízvást sírunkon is, kit utóbb, kit elébb.

- *Hegyi Endre*

Szétszakasztá a hold az éj köntösét.
 Bort igyál hát, élvezd e perc örömét;
 Vigadj, örülj; mert utánunk még soká,
 Sok ezerszer világít a hold alá.

- *Erődi Harrach Béla*

A hold fényével eléri az éjszaka köntösét
 Bort igyál, mert ennél boldogabb pillanat nem jöhet
 Légy vidám és gondold meg, hányszor kúszik a mennyre a hold
 Míg elkeveredsz a föld porával

- *Antalffy Endre*

Hajnaltájt lekonyul a tulipán,
 de éjjel bimbó: vörös és vidám,
 fejcskáját emeli mereven
 és új meg új meg új gyönyört kíván.

- *Faludy György*

Míg én a Kéj hullámin evezek,
 a Holdat égretolják búvkezek.
 Hányszor kel még fel épp így ezután
 e Kert fölött, mikor már nem leszek?!

- *Sziklay Andor*

Óh szende Hold! gyönyörű, égi fény,
 örök pályán keringsz az ég ivén;
 de ha holnap fölszállsz a kert fölé,
 már más köszönt rád telt kupát, nem én!

- *Szabó Lőrinc*

A lugosunk mily gyönyörűen virít;
Zöld lombon át a holdvilág vidít.
Oh, hányszor még jövend el sugara -
És egyikünket nem találja itt!
- *Abet Ádám*

93

Egyszer, hogy a távozó Nap után
odébbállt a bőjtverte Ramazán,
megint Gölöncsérnél voltam, és
tűnődtem a sok Agyag-figurán.
- *Szabó Lőrinc*

Figyelj megint. Egy este Ramazán
ünnepe táján, Újhold szakaszán,
a vén fazekasműhelyben valék,
körültem agyag-nép egymás nyakán.
- *Sziklay Andor*

94

Százféle Fajta s Alak, kicsi, nagy,
állt a padlón s a falnál, Fazekak
s Korsók; legtöbb fecsegett; s némelyik
figyelt talán, de csak szótlán maradt.
- *Szabó Lőrinc*

Vegyesen volt ott kis és nagy edény,
a fal mellett, a padló peremén.
Némely fecsegett, némely csak figyelt,
más meg értetlen gubbasztott helyén.
- *Sziklay Andor*

A padlózaton szanaszét s falak
Sok polcain a sokféle alak
Tereferél; van ki csak fült hegyez,
Lesvén a lármát szótlán, hallgatag.
- *Abet Ádám*

95

Bármily fura: az agyagholmi-nép
némelye tudta, hogy mi a Beszéd.
Egy ilyen türelmetlenül kiált:
„Ki a Fazekas és ki a Fazék?”
- *Sziklay Andor*

Jártam fazekasnál - csupa forgás ez a nap! -,
láttam csuda ékes és konok, bús fazekat.
Hallottam a korsót, ahogy ily szóra fakad:
„Hol hát, aki formáz, aki vesz, s hol, ki elad?”
- *Tandori Dezső*

Mire az egyik, egy Szufi-cserép,
akiből dőlt az izgatott beszéd:
- „Mennyi Agyag! - ki tudja, közülük
ki a Fazekas és ki a Fazék?!”
- *Szabó Lőrinc*

Amint tegnap beállítok egy fazekas műhelybe.
Láttam ott kétezer kancsót, hol szólva, hol fülelve.
És a kancsók hozzám szóltak, saját nyelvén mindegyik
Hol a mester, hol a vevő, hát az árus hol, melyik?
- *Erődi Harrach Béla*

96

Fürkészem a fürge fazekas műhelyét:
Járt egyre a mester lába, forgott a kerék.
Egy sáh feje, koldus keze: ez volt az agyag,
Ez adta a korsó tetejét és a kezét.
- *Képes Géza*

Egy fazekas műhelyébe mentem én,
A mester ép dolgoztatott kerekén;
Csinált kancsót, korsót, bögrét, fazekat,
Gyúrt rá király-fejet s koldus lábakat.
- *Erődi Harrach Béla*

Fazekasműhelybe vetődtem én be, s épp
munkában találtam a korsók mesterét,
néztem füllé-fejjé mint formálja bátran
király koponyáját meg koldusok kezét.
- *Hegyi Endre*

Egy fazekas lakában soká tűnődtem el;
A nagy korongra - láttam - egy tört lábat emel;
Egy korsónak vidáman csinált fedőt, fogantyút,
Király fejét és koldus lábcsonkját tette fel.
- *Franyó Zoltán*

A fazekas műhelye mellett mentem mély gondban elmerülve,
S korongja talpánál találtam a mestert gyors munkában ülve.
Egy korsónak csinált fejet, meg talpat, s nézd, a vakmerő
A sarat császár-koponyából, meg koldús-lábból gyúrta-gyúrte!
- *Csillik Bertalan*

Tegnap gerencsért láttam a bazárban,
friss agyagot gyúrt-gyömösölt zugában,
és szólt az agyag földöntúli nyelven:
„Az voltam, mint te: bánj velem simábban.”
- *Weöres Sándor*

Korsót láttam minap a bazárban: megragadott,
Korongra tett s rugdalni kezdett egy tömb agyagot
És az agyag a maga nyelvén ezt mondta neki:
Légy kedves hozzám, hisz az voltam, ami most te vagy ott.
- *Képes Géza*

Mikor bazárba ment, egy korsós verte benn
Még friss agyagdarabját, ütötte szüntelen.
A kupac saját nyelvén így szólt a fazekashoz:
„Én az voltam, ki most vagy, kezelj hát kedvesen!”
- *Franyó Zoltán*

Láttam, amint dolgozott egy fazakos.
Az agyagra kegyetlenül rátapos.
És az agyag hozzá ily szót intéze:
Mért csapkodsز úgy, ember voltam, miként te.
- *Erődi Harrach Béla*

Mert láttam egy Gölöncsért, sebesen
gyúrta nedves Sarát, s emlékezem,
fátyolos hangon felsírt az Agyag:
„Szeliden, Testvér, kérlek, szeliden!”
- *Szabó Lőrinc*

Minap egy korsós a vásárban odakint
gyömködt agyagát, és hallám jól, amint
megszólalt az agyag a lábai alatt:
kímélj kicsit, bennem tennen sorsod tekintsd!
- *Hegyí Endre*

A Piacon - emlékszem a napot -
egy Fazekas verte az agyagot
s az, tikkadt nyelvvel, mesterére szólt:
„Testvér, gyengéden, óh! Nagyon sajnog!”
- *Sziklay Andor*

Figyelem fazekast, mint csapkodott
Izmos kezével nedves agyagot,
S ez láthatatlan nyelvvel rebegé:
„Óh testvér, testvér, ne üss oly nagyot!”
- *Abet Ádám*

Néztem fazekast minap, remeklés közepén;
 hogy s mint kerekült a műve, bámultam is én.
 S láttam, mit a tiszta elme csak s az erény:
 ősök pora forgott szaporán hű tenyerén.

- *Tandori Dezső*

Nemrég megint a mester korsói közt haladtam,
 Egy sár kupacot formált, azt gyúrta lankadatlan;
 S ott láttam, amit sok más vevő nem is vett észre;
 Apám, ki por és sár lett, e gyúró kéz alatt van.

- *Franyó Zoltán*

A fazekas, ha agyagot dagaszt,
 ne nyomja el a feltörő panaszt,
 mely durva paskolás nyomán fakad.
 Tán ennen őse, ki nyöszörgi azt.

- *Sziklay Andor*

Meglátogattam műhelyében a fazekas-mestert a héten.
 Minden percben egy-egy remekmű váltott a sárból a kezében.
 Egyszerre csak döbbenve láttam, - avatlan szem nem látta bár. -
 Az édes apám drága hamvát minden fazekas tenyerében...

- *Csillik Bertalan*

A fazekas gyúrván a nyers anyagot,
 Akarván, hogy nyerjen kemény alakot:
 Meddig üti oly kegyetlen s tapossa?
 Mit gondol? hisz embereknek hült pora.

- *Erődi Harrach Béla*

Pillanatnyi csönd. S egy púpos, beteg
 Fazék szólt aztán: - „Miért engemet
 csúfoltok? Tán én vagyok az oka,
 hogy a Fazekas keze remegett?”

- *Szabó Lőrinc*

Uj megjegyzés soká nem érkezett.
 „Tűnődöm: vélem mi történhetett?”
 - szól végre egy rút korsóféleség.
 „A Nagy Fazekas keze reszketett?”

- *Sziklay Andor*

Agyagból sok edény keletkezett;
Magasztalák a fazekas-kezet,
„S míg engemet gyúrt - szólt egy kajla tál, -
Talán teremtőnk karja reszketett?”
- *Abet Ádám*

100

Mért vágja földhöz minden cserepét
az Alkotó, ha készítménye szép?
Semmi sem jó Neki, amit teremt?
Vagy kontár munka, azért veri szét?
- *Faludy György*

S társa folytatta: - „Mondják, Valaki
fenyeget, hogy majd Pokolra veti
elrontott Fazekait - No de hát
jó Cimbora az, nem fog bántani!”
- *Szabó Lőrinc*

Mester, ki a formákat elő-formáztad,
csonkán mire hagytad valamennyit te magad?
Jó lett, ami jó; mi végre ép mégse marad?
Rossz lett csupa tiszta terv - te mondd hát, ki miatt?
- *Tandori Dezső*

Mikor a Mester anyagot kever,
mért nem vigyáz jól, hogy minő a szer?
Miért tör össze, ha jól alkotott
s ha rosszul, érte mért velünk perel?
- *Sziklay Andor*

Mikor a négy elem kezétől összeállt,
hogyan ejtett a Mester az arányban hibát?
Hogyha műve remek, miért zúzza össze,
s ha nem az, a romlás okozója ki hát?
- *Hegyi Endre*

Műfordítók mutatója

Abet Ádám

5, 10, 13, 20, 41, 43, 47, 60, 92, 94, 97, 99

Antalffy Endre

15, 45, 48, 58, 65, 67, 72, 80, 86, 89, 90

Baktay Ervin

2, 4, 28, 65, 67, 69, 83

Csillik Bertalan

31, 35, 43, 45, 50, 58, 62, 75, 86, 96, 98

Erődi Harrach Béla

2, 4, 11, 19, 24, 26, 31, 32, 35, 39, 43, 45, 50, 58, 63,
65, 67, 70, 72, 74, 79, 85, 86, 89, 90, 95, 96, 97, 98

Faludy György

4, 17, 21, 24, 32, 36, 37, 43, 57, 65, 77, 89, 91, 100

Franyó Zoltán

32, 86, 96, 97, 98

Hegyi Endre

5, 7, 15, 16, 19, 22, 28, 29, 31, 39, 43, 45, 48, 58,
61, 62, 65, 68, 70, 74, 86, 89, 90, 96, 97, 100

Képes Géza

6, 11, 15, 16, 19, 22, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 43, 46, 48, 51, 53, 54,
55, 57, 58, 59, 64, 65, 66, 70, 74, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 90, 96, 97

Londesz Elek

61

Szabó Lőrinc

1, 4, 5, 10, 13, 16, 20, 24, 28, 32, 41, 43, 47,
60, 62, 77, 83, 86, 92, 93, 94, 95, 97, 99, 100

Sziklay Andor

1, 4, 5, 7, 8, 10, 13, 16, 17, 19, 20, 24, 28, 31, 32, 37, 38, 41, 43, 45,
47, 53, 55, 58, 60, 62, 65, 77, 86, 89, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100

Tandori Dezső

3, 7, 9, 12, 14, 18, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 32, 35, 38, 39, 40, 43, 44, 47, 49,
50, 52, 55, 56, 58, 62, 65, 68, 71, 73, 74, 75, 76, 82, 85, 87, 88, 95, 98, 100

Weöres Sándor

8, 27, 33, 35, 42, 48, 50, 52, 63, 72, 79, 97

Steinert Ágota

OMAR KHAJJÁMRÓL ÉS MAGYAR FORDÍTÓIRÓL A MULANDÓSÁG MÁMORA

(Utószó)

Omar Khajjám, a perzsa csillagász-költő egyike a világirodalom legmodernebb alkotóművészeinek. Egyszerű mint egy szél- és vízformálta sokezeréves szikladarab, de éppen annyira bonyolult is.

Pályájának nagy részét a szeldzsuk birodalom fénykorában töltötte el, amelyet a katonai hódítás - a határok kiterjesztése az Égei-tengertől az Indusig - épp úgy jellemzett, mint a jólét és a gazdagság növekedése, a tudomány fellendülése. Ám megélte ennek a birodalomnak a bukását, sőt anarchiába zúllását, szétesését is. Életének és tevékenységének nagy részét homály borítja, de műveinek keletkezését és utóéletét is. Születési éve bizonytalan, valamikor 1025 és 1050 között látta meg a napvilágot, valószínűleg Nisápurban. Családjáról alig vannak adataink. Teljes neve Gijászaddín Abú' l-fath Umar ibn Ibrahim al-Khajjámi. A Khajjám (sátorkészítő) névből egyes kutatók arra következtettek, hogy a legtöbb őse, de legalábbis apja sátorkészítő volt. Wilhelm Litten német tudós viszont a Khajjámot írói névnek véli. „A verssor arab neve *bajtun*, eredetileg házat, sátor jelent - írja a magyar Omar Khajjám-kutatás egyik kitűnősege, Csillik Bertalan -, ennek szinonimája a *khajmatun* sátor szó, amelyből ered a *khajjámun*: sátorkészítő. Litten szerint Omar Khajjám, aki verseiben is a szójátékok nagy kedvelőjének mutatkozik, saját versfaragói minőségét akarta kifejezésre juttatni a Khajjám = sátorkészítő, verscsináló névvel.”

Tanulmányait Nisápurban - a mohamedán Kelet egyik legnagyobb kultúrközpontjában - végezte, igen magas fokon. Valószínűleg még gyermekkorában megtanulta a Koránt, több kiváló tudósnál eltöltve egy-két évet, foglalkozott a Korán különböző olvasataival és magyarázataival, majd az arab nyelvvel és irodalommal, később pedig a teológiát, a jogtudományt, a logikát, az orvostudományt és a filozófiát tanulmányozta, de legkedvesebb területe a matematika volt, elméletileg és a csillagászatban alkalmazva. Meglehetősen szegény családból származott és ifjúságát is szegénységben töltötte, de egyik iskolatársából, Nizámu-l-Mulkból Alp Arszlán szultán, majd Málík sáh főtanácsosa lett, s az ő segítségével bekerült a királyi udvarba, ahol orvosként, csillagászként és csillagiósként nyert alkalmazást, noha - mint komoly tudós - nem hitt a jóslatokban és a babonákban. Tudásával hamarosan nagy tekintélyt szerzett, még ellenfelei is elismerték, hívei pedig a hudsdsatu-haqq, „az igazság alapérve” címmel tisztelték meg. Nizámu-l-Mulk nagy pártfogója volt a tudományoknak, ő alapította meg a bagdadi Nizamíjje-egyetemet és a nisápurai főiskolát, amely mellé obszervatóriumot is építtetett. A nisápurai főiskola tanárává és az obszervatórium vezetőjévé barátját, Omárt nevezte ki és rendszeres fizetést is folyósított neki.

1074-ben Málík sáh, Alp Arszlán utóda elhatározta, hogy megreformáltatja a naptárt, s a feladattal a tudós csillagászt bízta meg, aki egy bizottság segítségével öt évi munka után készült el az új naptárral. A rendkívül modern naptári rendszer szerint az év 12 harminc napos hónapból állt. A 33 éves ciklusban négy évenként volt szökőév, kivéve a nyolcadik periódust,

ahol az ötödik évre esett. A naptárt 1079. március 15-én, pénteken léptették életbe, de a 33 éves teljes ciklus ellenőrzésére a bizottság folytatta csillagászati munkáját.

Omar Khajjám életének legszebb időszaka köszöntött be: tisztelték és anyagilag is megbecsülték az udvarban, Málík sáh valósággal barátjának tekintette, lehetősége nyílt tudományos kutatásai gondtalan folytatására, részt vett az udvari vadászatokon, alkalmi szórakozásokon, csillagászati megfigyeléseket végzett, matematikával és filozófiával foglalkozott, verseket írt. Barátaival gyakran kivonult a természetbe, bor, dal, zeneszó mellett mulatozott szép nők és hívei, tanítványai körében. Soha nem avatkozott be a politikába, költeményeivel nem udvarolt, hízelgett pártfogóinak, az udvari köröknek.

Sajnos, e gondtalan, kellemes időszak nem tartott túlságosan soká. Málík sáh 38 éves korában, váratlan betegségben meghalt, s négy kiskorú fia és azok párthívei között elindult a hatalomért folytatott testvérharc, mely közel negyedszázadig tartott. Ezalatt megszűnt a közbiztonság, lehetetlenné vált a tudományok művelése, az iszlám különféle felekezetei és szektái is egymás ellen fordultak, s az ortodoxok üldözni kezdték az olyan szabad szellemű filozófusokat, mint amilyen Omar Khajjám is volt. A birodalom bomlásnak indult, először az első keresztes hadjáratok ingatták meg, majd a mongol hódítás zúzta szét.

Költőnk ugyan még egy ideig tanára maradt a nisápurí főiskolának, de udvari támogatottsága és csillagászati állása megszűnt, s egyre erősebben zaklatták a vakbuzgó papok, teológusok. Ennek ellenére sikerült tovább folytatnia tudományos munkáit, ekkor írta később elveszett könyvét az indiai négyzet- és köbgyökvonás módszerének kritikájáról, alkotta meg filozófiai, kémiai és metafizikai értekezéseinek zömét, s fejezte be leghíresebb művét, az *Algebrát*. 1112-1113-ban Balkhban, Abu Szad emír házában tartózkodott, ahol a jelenlévő Nizámi Aruzi leírása szerint megjósolta saját sírjának helyét, s azt is, hogy azt mindig virágszirmok fogják borítani. 1123-ban halt meg Nisápurban, nagy nyomorban, de filozófushoz illő emelkedett bölcsességben és megnyugvásban, mesterének, Avicennának metafizikai írásait olvasgatva.

Szülföldjén a 19-20. századig elsősorban matematikusként, csillagászként és filozófusként volt ismert, noha tudományos művei közül csak három maradt fenn: az arab nyelvű *Algebrai kérdések magyarázata*, amely a harmadfokú egyenletek megoldásával foglalkozik elsőként, az arab nyelvű *Nehézségek Euklides némely meghatározásaiban* című műve, amely ugyanazt a problémát tárgyalja, mint később Bolyai János, Gauss és Lobacsevszkij, és a perzsa nyelvű *A reális létezésről* című írása. Ezen kívül még két ismeretterjesztő munkája ismert, a *Metafizikai bevezetés* és az *Újév-könyv* (a naptárreform ismertetése). Mindkettő perzsa nyelven készült, mintegy jelezve, hogy nem tudományos ígénnel íródtak. Szerzőségük - talán pont emiatt - máig vitatott. Egyéb írásainak csak a címeit ismerjük, mert nagyrészt elkallódtak vagy megsemmisültek az eretneküldözések és a természeti katasztrófák következtében.

Nem jártak sokkal jobban költeményei sem. Ezeket ugyanis nem rendezte kötetbe, többnyire szűk baráti körben mondta el vagy olvasta fel őket, s így csak szájhagyomány útján terjedhettek. Tanítványai és tisztelői csak később állítottak össze belőlük gyűjteményeket, s ezek a gyűjtemények, minthogy utólagosak és nem teljesen megbízható forrásokon alapulnak - filológiailag pontatlanok, sokszor bizonyíthatatlan, hogy egyes darabjaik kitől származnak. Omar Khajjámnak már igen korán akadtak utánpótlói, s a másolók, akik általában emlékeztükre hagytak, változtattak a szövegeken illetve más szerzők műveit is Khajjám költeményei közé sorolták. További nehézséget jelent az is, hogy a legkorábbi ismert kézirat 1461-ből való, tehát a költő halála után 350 évvel készült. Ez 158 verset tartalmaz, míg ma vannak olyan

teheráni kiadások, amelyekben az ezret is meghaladja a rubáik száma, ami nyilvánvalóan nem azt jelenti, hogy azóta annyi új négysorosot találtak. A világon ismert legjelentősebb kéziratok: a felső-indiai szövegek, az alsó bengáliai kéziratok, a perzsiai eredetűek (az oxfordi Bodleianában, a cambridge-i egyetemi könyvtárban és a Bibliothèque Nationale-ban őrzött 15. századi illetve 18. századi másolatok) mind terjedelem, mind tartalom szempontjából eléggé eltérnek egymástól, így a későbbi fordítók elsősorban a hiteles szövegek megállapításának nehézségeivel kellett, hogy szembe nézzenek. Nem jelentett kisebb problémát az sem, hogy valójában hogyan kell értelmezni a verseket. Ugyanis tudósok sora vitatkozik azon, hogy szó szerint kell-e elfogadni Omar Khajjám rubáit, vagy az iszlám misztikájának, a szufizmusnak allegorikus szóhasználatát szerint fejthető meg jelentésük (pl. a bor = az Istenhez való felemelkedés eksztatikus állapotának eszköze, a szerelem = misztikus egyesülés Istennel stb.) Végül magának a formának, a rubáinak a metrikai képletét egyesek eredeti, önálló versmértéknek tartják, mások az egyik arab versmérték, a hazadzs sajátos, megrövidített változatának. Képes Géza szerint: „a rubái nem annyit jelent, hogy négysoros vers, bár az kétségtelen, hogy ezek a költemények négy-négy sorból állnak. A rubái perzsa versforma, és elsősorban: ritmus, melynek semmi köze a jambushoz. (Mint tudjuk, a FitzGerald-féle változat, s az ennek nyomán készült valamennyi fordítás jambikus sorokat használ.) Ritmus-képlete: - - ∪∪ - - ∪∪ - - ∪∪. A másik tévedés, amely a rubájjal kapcsolatban nálunk elterjedt az, hogy a rubái első, második és negyedik sora azonos rímben cseng össze, a harmadik sor pedig nem rímel - tehát rímképlete ez volna: $a a x a$. Ez általában így is van, de ez a rubáira mint versformára nem jellemző, sok olyan darab van, melyben mind a négy sor egymásra rímel, tehát rímképlete: $a a a a$.”

Khajjám halála után - mint már említettük - versei elterjedtek egész Közel-Keleten. A szabadgondolkodó szúfik saját tanaik igazolására is felhasználták műveinek misztikus elemeit, s szellemében új négysorosokat is írtak. A 12. században azonban már felülkerekedett az iszlám ortodox szárnya, s így lassan feledésbe merült a nagy perzsa költő és „holdudvara”. A 13. századi Auí már nevét sem említi biográfiájában.

Kelet helyett Nyugat fedezte fel ismét. Angliában, a 17. században II. Károly titkára és tolmácsa Thomas Hyde foglalkozott Omar költészetével egy latin nyelvű munkájában, s ebben közölt néhány verset tőle latin fordításban. A 18. század elején Sir Gore Ouseley, aki követ volt a perzsa udvarnál, tanulmányt írt költőnkéről, amelyhez mellékelte két rubáijának fordítását is angolul. Ezzel egyidejűleg akadt Omar Khajjámra német és francia fordítása is, de igazi európai felfedezése Edward FitzGerald nevéhez fűződik. FitzGerald, aki Tennyson és Swinburne, Rossetti és Thackeray barátja volt, jómódú és sok szabad idővel rendelkező emberként kedvtelésből klasszikus művek (Aiszkülosz, Szophoklész, Calderón) fordításával foglalkozott, egyáltalán nem dilettáns szinten. Omar Khajjámra az oxfordi Cowell professzor hívta fel figyelmét, aki a Bodleian-könyvtárban talált egy 15. századi keleti kéziratot, mely a perzsa költő verseit tartalmazta. FitzGerald e rendkívül érdekesnek tűnő kézirat kedvéért megtanult perzsául és neki fogott fordításának. Mivel nem talált rá kiadót, saját költségén jelentette meg 250 példányban. Sokáig szinte egyáltalán nem lett vevőre egyetlen kötet sem, ám egy ízben Rossetti és Swinburne a boltban böngészve rábukkantak a műre és valósággal beleszerettek. Ráirányították a figyelmet, s ettől kezdve divatba jött, napjainkig legalább 300 angol kiadást ért meg.

FitzGerald élete során négy változatban készítette el fordítását, erős terjedelmi és szöveg-módosításokkal. Csillik Bertalan szerint „az általa használt három szöveg egy részét híven és művészileg fordította, egy részének a tartalmát sűrítette, az egésznek alaphangulatát és a kor felfogását néhány szabadon alkotott saját quatrainbe foglalta, s ezekkel a fokozatosan

emelkedő sorozatba rendezett anyag hézagait kitöltve, az egészet egy művészi egységgé foglalta össze.”

A FitzGerald-féle fordítás hatalmas sikere nyomán megindult az alapos filológiai kutatás, hogy megállapítsák, mennyi az eredeti művek száma az Omar névével fémjelzett versekben. Az első és legeredményesebb kutatók közül meg kell említenünk Artur Christensen koppenhágai egyetemi tanárt, akinek sikerült az alapszöveget 121 rubáiból rekonstruálnia, s megalapozott sorrendet felállítania, valamint Friedrich Rosen volt birodalmi német külügyminisztert, aki kiváló orientalistaként kiadta egy 1321-ből származó kéziratnak valószínűleg a 16. századból való másolatát, amely 321 Khajjám verset tartalmazott.

Az Omar Khajjám-kutatás részletei olyanok mint egy izgalmas regény fejezetei, de erre itt és most nincs lehetőségünk kitérni. Mégis az utóbbi időkből hivatkoznunk kell Zsukovszkij orosz filológus munkásságára, aki összeállította a vándor-rubáioknak (azoknak a négysorosoknak, amelyek változatlan formában más költőknél is előfordulnak) a listáját, valamint Szá'id Nafiszi költő tevékenységére, aki sajtó alá rendezte Omar rubáinak első kritikai kiadását, amely meg is jelent Teheránban, 1942-ben. Azóta ezt újabb kutatások és bővebb kiadások követték.

A magyar olvasóközönség figyelmét a perzsa csillagász-költőre Szabó Lőrinc 1922-ben megjelent bravúros fordítása hívta fel, amelyet a FitzGerald-féle szövegváltozat alapján angolból készített el. Valójában azonban már voltak előzményei Omar Khajjám felfedezésének hazánkban, ha nem is ehhez fogható sikerrel. Egy *Dombay Ferenc* nevű magyar származású orientalista idézett néhány sort eredetiben a költőtől 1804-ben Bécsben megjelenő perzsa nyelvтанában. Ezután *Erődi Harrach Béla* (1846-1936) irodalomtörténész fordítása jelent meg Pesten, 1871-ben. Ő Vámbéry Ármin tanítványaként kezdett el foglalkozni a török és a perzsa nyelvvel, s *Keleti gyöngyök* címmel adta ki saját tolmácsolásában Omar verseit. Legnagyobb érdeme a mű úttörő volta, s az, hogy az eredetiből, közvetítő nyelv nélkül készült. A fordítások nagy része a Lisznyai Kálmán, Endrődi Sándor-féle kissé érzelmes, könnyedén dalszerű, a kor divatját követő hangon szólal meg, némileg a magyaros ritmushoz igazodva. Rímelése *a a b b* sem tekinthető hitelesnek. Ennek ellenére időnként vannak e fordításnak sikerei: néhány szép kép, néhány meglepően tiszta, egyszerű, hiteles sor. Ráadásul a magyar Omar Khajjám-kép kialakításában is nagy szerepe volt a kötetnek, hiszen - először magyarul - 464 rubáit tartalmazott.

Szabó Lőrinc (1900-1957) 1919 decemberében a Tevan Kiadó felkérésére kezdett Omar Khajjámot fordítani. Gyorsan haladt vállalt feladatával, s 1920. február 19-én el is készült 110 rubájjal. Munkája az egyik legsikeresebb, legművészebb tolmácsolás, ami érthető, hiszen egy nagyon nagy költő vállalkozott a feladatra. Bár még nem volt húsz éves, mikor Omar fordításainak első változata megszületett, mégis a tehetség erejével csodálatosan ráérezett e költészet alapélményére: a mulandóság mámorára, s ezt képes volt hangulatilag is érzékeltetni. Az eredetinel csiszoltabbak, díszesebbek, olykor szecessziós csillogásúak átköltései, rímelésük, ritmusuk és hanglejtésük is európai, de nagyon szép versek, amelyek nyugati mázuk ellenére is megőrzik keleti ízüket. Mivel FitzGerald maga is némileg átformálta a rubáiokat, s azok az angolból való átültetés során tovább módosultak, így nem egyszer inkább FitzGerald-féle négysorosok, mint Omar Khajjámé. Ennek ellenére Szabó Lőrinc képes az omari világot megjeleníteni; s a keleti tartalmat az európai formák tették igazán hatásossá.

„Azt hiszem, csak úgy lehet egy magyar Omart megcsinálni, mint FitzGerald csinálta a magáét: folytonos és örök csiszolással, örök variánsokkal” - írta Szabó Lőrinc, 1919-1920-as

Kisnaplójában, s emiatt meg mert hihetetlen igényessége is erre ösztönözte, kétszer is változtatott fordításain.

Először 1930-ban, amikor Knerék ismételten megjelentették a perzsa költő művét, 25 rubái fordítását teljesen átköltötte. Ennek szükségességét így indokolta: „Az (1922-es) magyar fordítás új variáns volt az Omar irodalomban, hiszen belekerültek perzsa szöveg alapján készült francia és német fordításoknak s az akkor 19 éves magyar költőnek egyes képei is.” Másodszor 1943-ban dolgozta át korábbi művét, ezúttal gyökeresen, alig akadt egy-két darab, amihez ne nyúlt volna hozzá. Ebben nyilvánvalóan az is befolyásolta, hogy nem sokkal előbb véglegesítette saját korábbi verseit, egyszerűbbé, puritánabbá alakította őket. Így tett Omar fordításaival is. 1943. november 16-án ezt írta: „Most ősszel... végleg megformáltam Omar-fordításomat, kihagyva belőle minden idegen anyagot és teljesen követve az angol szöveget, utóvégre a mi számunkra a FitzGerald Omarja az »eredeti«. FitzGerald négyféle variánsát sokszor közös kötetben is kiadták, remélem, rövidesen én is nyilvánosságra hozhatom egy kötetben a magyar fordítás három változatát.” Ez a terve sajnos a későbbiek során megghiúsult, de harmadik Omar-fordításkötete 1944-ben Singer és Wolfner kiadásában, az *Új Idők Irodalmi Intézeténél* megjelent.

Igen tanulságos a három variánst összevetni. Az idők során Szabó Lőrinc Omar képe sötétedett, a versek fanyarabbá, keményebbé váltak. Ahogy Vekerdi József megállapította „sokat feláldozott az előző két fordítás könnyedségéből, világosságából, megejtő érzelmi szépségéből”, de tegyük hozzá, sokat nyert is vele. Távlatosabbak, intellektuálisabbak s ugyanakkor egyszerűbbek, hitelesebbek lettek átköltései.

Londesz Elek (1868-1934) a valaha ismert író, újságíró, irodalmár neve már-már feledésbe merült. A Londonban filozófiát, Párizsban irodalmat tanult művelt műfordító, aki több idegen nyelven is jól beszélt, megtanult perzsául és eredetiből tolmácsolta Firdauszi *Sahnáméj*ának részleteit, s a húszas évek végén néhány Omar Khajjám négysorosát is megszólaltatott magyarul. *Az Arany Pávák dala* című, 1932-ben megjelent, saját verseit közreadó kötetében szerepel kilenc Omar rubái fordítása. Bár kilenc négysorosból messzire menő következtetéseket nem illő levonni, átköltései olykor kissé nehézkesnek, nem elég szárnyalóknak tűnnek, túlságosan józanok. „Tolmácsolásában az értelmi tisztaság és pontosság párosul a képek plaszticitásával, a rímek csiszoltságával” - írta róluk a *Nyugatban* Kárpáti Aurél, s hozzá tette: „Amellett, minden keresettség nélkül, valami magyaros ízt kap tolla alatt a keleti vers, mintha nem is fordítás, de eredeti lenne.” Ez a magyaros íz azonban ez esetben nem egészen helyénvaló, megtöri a hangulatot.

Csillik Bertalan (1889-1978) könyvtáros, irodalomtörténész a magyar Omar Khajjám kutatás egyik legkiválóbb, legeredetibb tudósa. Szakterülete az újperzsa irodalomtörténet és az összehasonlító nyelvészet volt, Firdauszi, Háfiz és Omar Khajjám életművével foglalkozott. Kitűnő, úttörő munkája 1933-ban Szegeden jelent meg *Omar Khajjám rubájátjainak kisebb kéziratai a párisi Bibliothèque Nationale-ban* címmel. Mint művének előszavában megvallja, figyelmét FitzGerald alkotása keltette fel a nagy perzsa költő iránt, de azután félretéve a fordításokat, magát a „Keletnek ezt az annyira ünnepezt szellemóriását igyekezett megismerni, akinek lelke sokkal mélyebb és sokoldalúbb, hogysen bármilyen művészi fordítás is visszaadhatná.”

Ez utóbbi megjegyzése ellenére művéhez - mely taglalja az Omar életével, alkotásaival kapcsolatos teljes problémakört - 85 négysoros fordítását csatolta. „A lehetőségig ragaszkodtam az eredeti kifejezésekhez és képekhez, s megtartottam minden sornak eredeti tartalmát.

Természetes azonban, hogy a rím és a szótagszám itt-ott módosításokra, pár helyen az eredeti kép részletezésére kényszerített” - írta. A fordításnak legnagyobb értéke a hűsége, talán valamennyi Omar-átköltés között a legpontosabban adja vissza a tartalmat. Éspedig nem egyszerűen a szó szerinti tartalmat, hanem annak egész gondolati, indulati töltését, rejtett utalásait és háttérét. Művészileg azonban kissé nehézkes, hosszú sorai körülményesek, szándékoltan régies szóhasználata megtöri a költői varázst, még akkor is, ha időnként remek képekre bukkanhatunk változatában. Fordításánál valószínűleg izgalmasabb mindaz, amit tanulmányában kutatásai nyomán feltár az ismeretlen Omar Khajjámról.

Baktay Ervin (1890-1963), a neves orientalista is átültetett magyarra néhány Omar verset. 1934 és 1944 között a *Földgömb* című folyóiratot szerkesztette, s ez idő alatt több népszerű ismeretterjesztő írást tett közzé Keletről, főleg Tibetről és Indiáról, valamint hasonló tárgyú külföldi műveket fordított le. 1935-ben Harold Lamb, amerikai író Omar Khajjámról szóló regényét (*Omár Khajjám. Egy élet története, 1936, Rózsavölgyi Kiadó*) tolmácsolta, s ennek betéteként 10 rubáit formált meg magyarul. Bár alkalmi jelleggel készültek, ihletett, szép alkotások ezek, kár, hogy számuk ilyen kevés. Kelet mélységes ismeretéből adódik, hogy - akárcsak később Képes Géza - Baktay is keményebbre, kietlenebbre, nyersebbre festi az omari világot, mint általában a többiek. Talán valamennyiük közül neki sikerült a legjobban érzékeltetni ennek természeti erőktől áthatott, kozmikus jellegét.

Antalffy Endre (1877-1958) erdélyi nyelvész, irodalomtörténész, műfordító a keleti nyelvek tudósa volt. Gyulafehérvári teológiai és kolozsvári egyetemi tanulmányai után két évig a kairói mohamedán főiskolán tanult, majd Jeruzsálemben és Konstantinápolyban tanulmányozta az arab, héber, perzsa, szír és török nyelveket. Lefordította a teljes *Koránt*, amelyet máig sem adtak ki, az *Ezeregyéjszaka* sok meséjét, s több perzsa költő verseit. Omar Khajjám négysorosait, 395 rubáit a harmincas években ültette át magyarra. Ahogy Székely Olga, Antalffy életművének kutatója írja: „Minden összehasonlító lehetőségtől elzárva, saját erejére utalva birkózik a nehéz szöveggel. A fordítás befejezetlen, a versek nincsenek rímbe szedve. Az eredeti perzsa szöveg fölé odaírta a fonetikus kiejtést is, hogy a fordításnál érzékeltethesse a vers sajátos zeneiségét. Gondosan végzett, tudóshoz illő munka.” Antalffy könnyen és jól verselt, ezt bizonyítják egyéb műfordításai, így csak sajnálhatjuk, hogy nem tudta vázlatait végleges formába rendezni. Szövegértelmezései miatt így is tanulságos azonban e lírai torzó, felbecsülhetetlen értéket jelent az Omar-kutatás számára.

Abet Ádám (1867-1949) költő, író, műfordító a munkásmozgalom egyik aktivistája, szabómunkás, a *Népszavába* írt verseivel, könnyed dalaival tűnt fel. 1890-ben emigrált az Észak-amerikai Egyesült Államokba, ahol Clevelandben megalapította az *Amerikai Magyar Népszavát*, s ennek lett szerkesztője. Részben autodidakta módon képezte magát, s a versírás mellett a fordítás is egyre inkább érdekelte. 1940-ben lefordított 112 rubáit angolból, s kiadta *Tudós Omar bölcs dalai, Edward FitzGerald angol leadása nyomán magyarba foglalta Abet Ádám* címmel, *A Munkás* különlenyomataként. Variánsaiban elsősorban a lázadó, a tiltakozó, a dogmákkal, előírásokkal szembeforduló Omart állítja elének. Változatai azt bizonyítják, a feladatot többé-kevésbé megoldotta, nagyobb költői invenció nélkül, de nem színvonaltalanul.

Weöres Sándor (1913-1989), egyike legnagyobb költőinknek és műfordítóinknak, minden valószínűség szerint az ötvenes években fordította le azt a 15 rubáit, amely már *A lélek idézése* című, 1958-ban megjelent válogatott műfordításait tartalmazó kötetében is szerepel. Nyersfordítás alapján dolgozott, merészen és elegánsan. Remekművek is születtek tolla alatt, mint például a „Szellőben veszti köntösét a rózs...” s valamennyi változata szép, erőteljes magyar vers. Megengedi magának a költői szabadságot, de virtuozitása sohasem öncélú. A dacos, a

zaklatott Omar Khajjám áll szívéhez közelebb, a szabad életért perelő. Tekintve a fordítások keletkezésének idejét, ez bizonyára érthető is.

Sziklay Andor (1912-1996) újságíró, tudós, diplomata akárcsak FitzGerald - a maga kedvére kezdte el fordítani Omar verseit, rendkívül találékonyan, nagy mesterségbeli tudással és tehetséggel.

Göncön született, magyar gyermekként, de szülei kivándoroltak az Észak-amerikai Egyesült Államokba, s így tizennyolc éves korától haláláig ő maga is ott élt, hosszabb-rövidebb külföldi tartózkodásai kivételével. 1942-ig amerikai magyar hírlapíróként tevékenykedett, de közben a budapesti egyetemen ledoktorált, előbb mint jogász, majd mint történész. 1943-ban bevonult, s a háború során eljutott Észak-Afrikába, Kis-Ázsiába, majd Németországba. 1943-tól 1945-ig a CIA elődjénél dolgozott, majd bekerült a Külügyminisztériumba, mint kelet-európai szakértő, végül diplomata lett Európában. 1970-ben visszatért a State Departmentbe, mint a külügyminiszter jogtanácsosának diplomáciai asszisztense. Emellett diplomáciatörténeti kutatásokat folytatott, könyveket írt, különböző egyetemeken tanított. A Dél-Karolinai Tudományos Akadémia tagjává választotta.

A „Sátorkészítő” rubáinak fordításával a harmincas években kezdett el foglalkozni Dr. Abbas Malek Sah’ed-Nurai New Yorkban élő perzsa irodalomtörténész segítségével. 1941-ben, amikor már több mint száz négysorosot megszólaltatott magyarul, saját költségén kiadott belőlük egy kis kötetet 30 példányban és szétküldte barátainak, amerikai és nyugat-európai íróknak. Munkáját csak a háború befejezése után tudta folytatni. Az ötvenes évek közepére elkészült 286 rubái fordításával, s ezt a gyűjteményt jelentette meg azután 1957-ben, korlátozott példányszámban, az Occidental Press Könyvkiadó Washingtonban, majd némileg átdolgozva, új előszóval, Orbán Ottó esszéjével kiegészítve 1996-ban a Framo Publishing-M-Szivárvány Alapítvány Chicagóban és Budapesten.

„Fordításom - írja a szerző - a következő anyagra támaszkodik:

1. A Bodleian-kézirat: egy 1460-ból való másolat, az ún. Ouseley Manuscript, amelyből FitzGerald válogatta a maga verziójának nyersanyagát.
2. Az ún. Ashraf Nadvi Manuscript: egy, a 13. Század első negyedéből származó kézirat.
3. Egy 1922-ben felfedezett kézirat, amelyet Mirza Muhammad Khan-i Kazvini perzsa tudós talált, s amelyet 1340 táján Muhammad bin Badr-i Dzsa zsarmi készített.
4. Egy, az 1930-as években felbukkant, 12. századbelinek vélt kézirat, amely a cambridge-i egyetem könyvtárában van.
5. Az ún. Teheran Manuscript, II.
6. Két Cambridge-ben lévő Taud-kézirat: 1208-ból és 1251-ből.
7. A berlini Rosen I (1921) és Rosen II (1925).
8. A Papazai Foundation Libraryben lévő dátum nélküli kézirat.
9. A Royal Asiatic Society of Bengal könyvtárában lévő kézirat.

A szövegeket Dr. Abbas Malek Sah'ed Nurai tanárnak, majd Abol Fazl Fotouhi külügyi kollégámnak nélkülözhetetlen segítségével válogattam össze és írtam át prózára, amelyből azután a magyar verseket szerkesztettem.”

Ezek a magyar versek nemcsak rendkívül szöveghűek, de remekbe formáltak is. A tudós kutató Sziklay mindig alázattal szolgálja a költő Sziklayt, fordításbeli pontossága - a tehetség eleganciájával - sohasem gátolja, inkább kibontakoztatja a nyelvi, ritmikai érzékenységet és szépséget. Könnyedén hullámzó sorainak, ragyogó rímeinek sodrása van, megejtő képei Márai szerint olyanok „mint az akvarellel színezett éles grafikák”. Az egymásbafonódó négysorosok szinte teljesen egyenletes színvonalúak, alig találni kevésbé sikerült megoldásokat. Eszközei finoman rafináltak, mégis a vers hangulatilag egységes, összhatása egyszerű és harmonikus, mint például az ilyen sorokban:

Jázmin fakúl, illannak illatok,
és eltűnsz, mint a hulló csillagok.
Iszom az erdő dús, mély, lágy ölen.
Az is csak addig van, míg én vagyok.

Nem tagadom, számomra - s talán az olvasók számára is - a legnagyobb felfedezés Sziklay Andor Omar Khajjámja.

Franyó Zoltán (1887-1978) a jeles erdélyi műfordító, költő, aki 1919 után Bécsbe emigrált, az ottani egyetemen tanult meg több keleti nyelvet, köztük a perzsát és az arabot is. Nyolc Omar Khajjám fordítása ismert, amelyeket az *Évezredek húrjain* című 1958-as gyűjteményes műfordítás kötetében, illetve az *Ősi örökség* című 1973-as, keleti fordításait közreadó kötetében jelentetett meg. A Nyugatosok formakultúráján csiszolódott költő gördülékeny, már-már zenei sorai talán túlságosan is őrzik az európai formákat, kortársai impresszionista látásmódját, ritmusát, csengő rímeit, feldíszített képeit, de természetesen költőiségét is.

Hegyi Endre (1916-1995) az ugyancsak erdélyi származású műfordító, költő Szabó Lőrinc fordítása nyomán kezdett érdeklődni Omar Khajjám költészete iránt. 1953-1980 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem nyelvészeti tanszékén volt docens, ahol külföldi diákokkal is kapcsolatba került, perzsákkal is. Az ő révükön jutott hozzá az iráni Omar-kutatások legfrissebb anyagaihoz, köztük a teheráni Amir Kábir Kiadó 1954-ben megjelent válogatásához, amelyet Mahomed Forughi, ismert iráni irodalomtörténész készített. A magyar változathoz Hakhamaneshi Keykhosrow, Naderi Habib és Vaheb Zade Haszan adta a nyersfordításokat, s az elkészült szöveget a perzsa eredetivel Hakhamaneshi Keykhosrow vetette egybe, a végleges verseket pedig Jékely Zoltán lektorálta. A kötet, 135 rubái tolmácsolása, 1958-ban jelent meg a Magyar Helikonnál. A műfordításokban a materialista, tudós Omar áll a központban, aki „Avicennával együtt nem hiszi, hogy az emberi lélek személyes életet él a halál után, döbben-ten áll meg a halál ténye előtt, s még vigasztalanabbnak tűnik fel számára a mulandóság.” Az elmúlás tudata azonban - Hegyi szerint - nem hangolja őt fanyarrá vagy epéssé, ellenkezőleg, felfokozza benne a földi örömek - a szerelem, a barátság, a társaság, a kedélyes multságok - iránti vágyát, megnöveli számára a perc jelentőségét. Éppen ezért a könnyedén verselő, tapasztalt műfordító finoman formált négysorosai inkább lágyak és elégikusak, mint ércesek vagy indulatosak. Nincs bennük egeket ostromló kétségbeesés, a megmászhatatlan tényeket tudomásul vevő, józan belátás hatja át őket. Khajjám „hangját a bölcs mértékletessége, nemes egyszerűsége jellemzi” - írja utószavában Hegyi Endre, s ezt átköltéseiben is sikerült maradéktalanul visszaadnia.

Faludy György (1910) költő *Test és Lélek* című műfordítás gyűjteményének bevezetőjében azt vallja, hogy már 1938-ban gondolt arra, lefordítja a nagy perzsa költő verseit. Ez azonban csak jóval később történt meg. 1941 őszén, New Yorkban ismerkedett meg közelebbről a perzsa irodalommal, s talán ennek hatására születtek meg első átköltései. Valószínűbb azonban - ismerve sorsának meglepő fordulatait -, hogy 1967-ben, Torontóban öntötte őket végleges formába. Ekkor - végre konszolidált viszonyok között élt - ismételten felmerült benne korábbi terve, hogy összeállítson egy világirodalmi antológiát. Tervének kivitelezéséhez sok segítséget kapott az észak-amerikai könyvtáraktól, ahol megtalálható volt minden valamirevaló fordítás a keleti nyelvekből.

Végül 26 Omar Khajjám fordítása jelent meg 1988-ban a Magyar Világ Könyvkiadó által kiadott műfordítás kötetében. „Általában nem fordítottam szóról-szóra... - szögezte le az előszóban elveit. - Ha a fordítás alatt lévő vers megihletett és ugyanakkor egy jobb sor jutott eszembe az éppen kéznél lévő szövegbe, azt habozás nélkül beleírtam... Végeredményben arra törekedtem, hogy mondanivalójával, kifejezéseivel, hangulatával, zenéjével magyarul az eredetihez hasonló hatást keltsék, ugyanazokkal vagy más eszközökkel.” Elgondolásait tökéletesen megvalósította: remek magyar versek születtek tolla alatt, hasonlóak Villon-fordításaihoz. Ugyanaz a közvetlen, keresetlen, hetyke hang, a korhoz, időhöz nem kötődő modern szóhasználat, mondatlejtés jellemzi mindkettőt. A perzsa költő magyarul megszólaló négysorosaiban a vers sohasem kopár, nem rideg, minden csupa szépség, latin világosság és elegancia. Több is, kevesebb is mint az eredeti, inkább Faludy mint Omar. Vagy talán úgy Omar, ahogy Faludy látja: játékosan vagabund, földhözragadtan realista és derűsen emelkedett bölcs. S mindenekelőtt: igazi költő.

A legjobb magyar Omar fordító - érzésem szerint - *Képes Géza* (1909-1989), mivel nem csupán rendkívül szövegű - ő is eredetiből fordított, közvetítő nyelv nélkül -, de kitűnően eltalálta a perzsa költő hangütését. Átköltései nemes veretűek, egyszerűek, férfiasan kemény hangúak, de soraik mégis tele vannak lírai hevülettel. Remekül élnek a rubái forma lehetőségeivel, szinte epigrammatikusan tömörek, s többnyire van csattanójuk is. Kopogó ritmusuk, meg-megcsikorduló rímelésük mind azt a költői képet szolgálják, amelyet Képes megrajzolni kíván, az ő Omarja nem dekadens, nem enervált, nem világfájdalmas, derűsen bölcs, olykor keserű, de sohasem elesett, elégikusan panaszkodó. Mámorában is józan és józanságában is mámoros.

Első átköltései 1973-ban, a *Fordított világ* című kötetében jelentek meg. Ezt a 25 rubáit, melyet részben az 1942-es teheráni kritikai kiadás alapján fordított, részben Mahdi Fuladvand iráni kutató által a hatvanas években közreadott, új, hiteles rubáiok nyomán tolmácsolt, még 39 követte. A 64 darabot a *Perzsa költők* antológiájában publikálta 1968-ban.

Tandori Dezső (1938), a kitűnő modern költő és műfordító 1993-ban vágott bele Omar Khajjám ismételt magyar megszólaltatásába. Simon Róbert nyersfordításai alapján az Európa Kiadó felkérésére 293 rubáinak készítette el a maga változatát, melyek a mai napig kiadatlanok. Itt és most jelenik meg először belőlük egy kis ízelítő. Egy frissen bemutatandó alkotásnak az első pillanatokban csak örülni lehet, a kritika hangja csak később szólalhat meg. Ám előljáróban elmondhatjuk, érdekes megoldásokkal, szép variációkkal gazdagodott műfordítás irodalmunk.

Kötetünk száz Omar rubáit ad közre magyarul, 14 költő értelmezésében. Célunk ezzel az volt, hogy sokoldalúan mutassuk be a perzsa költészet e kiválóságát, sokféle tükörben láttassuk érdekes személyiségét, szokatlan költészetét. A fordítást készítő különböző Omar képe, eltérő felfogása segít egyre elmélyültebb megértésében, s a remek „magyarítások” egyben műfordítóink felkészültségét, beleélő képességét, mesterségbeli tudását, tehetségét is dicsérik.

Általában ismert fordításokból válogattunk, kiadatlanok csupán Antalffy és Tandori átköltései. Kevéssé hozzáférhető azonban szép számmal akadnak, ilyenek Erődi Harrach, Londesz, Csillik, Abet, Baktay és Sziklay változatai. A klasszikusnak tekinthető költők mind szerepelnek összeállításunkban, csupán a legfiatalabbak kísérletei nem.

A versek sorrendje, az egyes szerzőktől választott anyag mennyisége a szerkesztő ízlését tükrözi, de törekedtünk a változatosságra és arra, hogy minél jellemzőbb darabokat mutassunk be. A kiadatlan műveket persze előnyben részesítettük.

Itt szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek nehezen hozzáférhető illetve kiadatlan fordítások megszerzésében: Antalffy Andrásnak, Bodor Pálnak, Fodor Pálnak, Petrasovics Bélának, Vajk Ilonának valamint Osztoivits Leventének, az Európa Kiadó igazgatójának és Mócsi Ferencnek az M-Szivárvány felelős szerkesztőjének.